

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

81., ERAKORRALINE ISTUNGJÄRK

8. september 1992

SISUKORD

Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Eesti Vabariigi Valitsuse esimehe ja Eesti Panga presidendi informatsioon	5

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Erakorraline istungjärk on kokku kutsutud 37 rahvasaadiku poolt. Kohal on 57 rahvasaadikut. Kvoorum on olemas. Vastavalt reglemendile esitavad need organid, kellel on õigus istungjärku kokku kutsuda, ka oma päevakorraprojekti ja teevad ettepanekuid päevakorra kohta. Ma ei tea, kas mul on õigus arvata, et nende 37 rahvasaadiku liider on kolleeg Tiit Made? Vähemasti siamaani on juhatus asju ajanud kolleeg Tiit Madega ja kui vastuväiteid ei ole, siis ma temaga ka kontakti jätkan.

Täna on tegemist tõepoolest erakorralise istungjärguga. Ruum on teine, sellest tulenevalt ka võimalikud ebamugavused istungi juhtimisel, kuid katsume asjast üle saada. Kas saalis viibib valitsuse volitatud esindaja pr. Krista Kilvet? Palun!

K. Kilvet

Austatud juhatus, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Täna valitsuse istungil vaatas vabariigi valitsus läbi ühe kiireloomulise küsimuse ja me soovime selle esitada teile veel tänase istungi päevakorda. Nimelt Eesti Vabariigi Tööministeerium on ette valmistanud Ülemnõukogu otsuse "Mõne kategooria töötajate sotsiaalsete garantiide kohta" projekti ja Eesti Vabariigi presidendi ametipalga ja Riigikogu liikme tasu ning sotsiaalsete garantiide seaduse eelnõu. Ettekandega selles küsimuses esineb teie ees tööminister härra Arvo Kuddo. Ette on valmistatud ka kiireloomulise küsimusena ratifitseerimiseks Euroopa Majandusühenduse ja Eesti Vabariigi kaubavahetuse ja äri ning majanduskoostöö lepingu projekt. Selles küsimuses esineks teie ees härra Enn Liimets, välisministri asetäitja. Ma tänan!

Juhataja

Minu arusaamise järgi on juhtivkomisjon eelarve-majanduskomisjon.

Kolleegid, selles saalis tuleb meil hääletada käetõstmisega ja sellest lähtudes teen ettepaneku valida häältelugemiskomisjon. Üks võimalik meetod on valida näiteks sellest tiivast üks kolleeg, sellest teine ja sellest kolmas. Tähiste. (Hääled saalis.) Nii. Tähiste. (Vaidlus saalis.) Anname talle natukene mõtlemisaega. Tehke, palun, ettepanekuid! Lebedev on juba kolmas tiib. Palun, keda te siit soovitate? Härra Priks? Jääb härra Priks. Sellest tiivast, palun, härra Mets! Täna, härra Mets. Kuidas selle tiivaga jääb? Härra Tähiste. Kolleegid, projektis pakutakse selline häältelugemiskomisjon: härra Tähiste, härra Priks ja härra Mets. Kas me

loeme, et see on Ülemnõukogu täiskogu konsensus? Nii. Häältelugemiskomisjon on määratud.

Töö käib siis selliselt, et üks komisjoniliige võtab enda peale oma tiiva, loeb selle üle, kirjutab numbri paberile ja esitab selle mulle. Mina saan teie käest kolm numbrit ja suudan need ise kokku liita. (Naer saalis.)

Lugupeetud Ülemnõukogu! Saadikurühm "Isamaa Ühendus" teeb ettepaneku kuulutada istung kinniseks ja saata kõrvalised isikud saalist välja, et erakorralist istungjärku ei kasutataks valimiskampaaniaks. Vastavalt reglemendile on sellise otsuse vastuvõtmiseks vaja kaks korda rohkem poolt- kui vastuhääli. Tegemist on kvalifitseeritud häälteenamusega. Kas kõik mõistavad ettepaneku sisu? (Hääled.) Palun, härra Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud härra juhataja! Kui istung on kinnine, siis viibivad ruumis vaid Ülemnõukogu liikmed ja need, kes ettekannet peavad, s.t. peaminister ja Eesti Panga president. Teised lahkuvad, kui istung on kinnine, aga seda otsustame hääletamise teel.

Juhataja

Tehniline personal ikka jääb kohale?

Ma panen otsuse hääletusele. Otsuse vastuvõtmiseks peab olema kaks korda rohkem poolt- kui vastuhääli.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kuulutada käesolev erakorraline istungjärk kinniseks? Palun hääletada! Tooge mulle, palun, numbrid! Selle ettepaneku poolt on 15 rahvasaadikut, vastu on 31 saadikut. Et asi oleks korrektne, küsime, kes on erapooletud. Erapooletuid on 15. Istungjärk on avalik.

Kolleegid, tuleme päevakorraprojekti juurde. 37 rahvasaadikut on esitanud ühepunktilise päevakorraprojekti. Kas panen hääletusele? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on erakorralise, arvult 81. istungjärgu päevakorra poolt? Palun hääletada! (Hääli kõrvalt: 17) Kes on vastu? Vastu on 2 rahvasaadikut. Kes on erapooletud? 1 rahvasaadik on erapooletu. Päevakord on kinnitatud.

Eesti Vabariigi Valitsuse esimehe ja Eesti Panga presidendi informatsioon

Juhataja

Kolleegid! Vastavalt kinnitatud päevakorrale ja teie käesolevale otsuse eelnõule ning reglemendi nõuetele avaldab ettekandja oma seisukohad 20 minuti jooksul, pärast seda on rahvasaadikutel õigus esitada küsimusi. Seekord näeb reglement ette, et esitatakse üks küsimus korraga ja kui kõik saalis viibivad rahvasaadikud on esitanud oma esimese küsimuse, võidakse esitada teine küsimus, siis kolmas, kui selleks on vajadus. Täiskoguga peetakse nõu, kas lõpetada küsimuste esitamine või mitte, kui sinnamaani jõutakse. See on meil selge. Ma palun kõnetooli ettekandeks vabariigi valitsuse esimehe härra Tiit Vähi.

T. Vähi

Austatud Ülemnõukogu saadikud! Nagu ikka, tunnen ma ka täna teiega kohtumise üle suurt ja siirast rõõmu. Tõtt-öelda on mul natuke selgusetu tänase kohtumise eesmärk. Esimene võimalus: saada informatsiooni majanduse olukorra kohta. Pooled Ülemnõukogu saadikutest kandideerivad Riigikogusse ja ma usun, et neile kõigile peaksid küsimused olema selged. Teine: mõjutada valitsuse tegevust majandusküsimuste lahendamisel. Meil on jäänud loodetavasti paar nädalat volituste lõppemiseni, püüame selle aja jooksul lahendada talveks ettevalmistamisega seotud praktilisi probleeme. Ettepanekud on siin teretulnud. Mis puutub majanduspoliitika üldkontseptsiooni, mille märksõnadeks on "tugev kroon", "range turupoliitika", "hindade jätkuv liberaliseerimine", "omandireformi kiire läbiviimine vastuvõetud seaduste ja reeglite alusel", siis selles me muutusi ei planeeri. Küll on selleks võimalused järgmistel poliitilistel jõududel. Kolmas võimalus: võib-olla on see lihtsalt valimiseelne *show*? Meie arvame, et lahkuda võib ka soliidselt.

Niisiis majanduse olukorrast. Muidugi on see kriitiline, eelkõige jätkuva tootmise languse tõttu. Aasta alguse ülitugev hinnašokk, energeetiliste ressursside ja tooraine hindade tõus maailmaturu hindade tasemele.

Teiseks. Siseturu ahenemine, mille tulemusel paljud ettevõtted kaotasid 90% toodangu müügitulust.

Kolmas. Peataolek riiklike ettevõtete juhtimises. Vastu oli võetud küll poliitiline otsus üleminekuks eraomandusel baseeruvale turumajandusele, omandireformi põhiprintsiibid olid aga paljude põhjuste tõttu määratlemata, omandireform peatunud, selle asemel levis laialt ärastamine.

Valitsus nägi oma tegevuse põhilisi eesmärke järgnevas: a) lahendada energiavarustusega ja toiduainetega kindlustamisega seotud probleemid. Võib öelda, et meie arvates on saavutatud enam-vähem rahuldav tulemus, selleks on kasutatud nii välisabi kui ka põllumajandustoodangu ning kütte ajutist subsideerimist ja doteerimist, ka elanike sissetuleku järkjärgulist tõstmist. Võib öelda, et ka järgmise talve põhiliste varude saamine on lahendamisel. Rukki vajadus aastaks on ca 80 000 t. Praegu on vana jääk 30 000 t, talumeestelt on planeeritud kokku osta ca 80 000 t, millest üle 60 000 t on juba realiseeritud. Nisu vajadus aastaks on umbes 90 000 t. Vajaka jääb praegu 25 000 t. 5 milj. dollari suuruse Ameerika laenu eest saame lähemal ajal 30 000 t nisu. Lähemal ajal peaks saabuma Euroopa abina 60 000 t nisu. Oma talumeestelt on planeeritud kokku osta ainult 10 000 t. Kõik see garanteerib nisutooted järgmise saagini ning võimaldab nisujahu väljaandmist suurendada. Ka tuletan meelde, et jaanuaris oli kuunorm 4000–5000 t kuus, alates veebruarist 6700 t ning praegu on leitud võimalus suurendada kuunormi 9000 tonnini. Märkuseks veel niipalju, et valitsus võttis vastu otsuse osta oma talumeestelt vili kokku maailmaturu hindadega. Selleks on eraldatud Riigi Viljasalvele krediiti 75 milj. krooni ja praegu on koostöös Eesti Pangaga lahendamisel veel 40 milj. krooni eraldamine. Loodame, et see otsustatakse lähematel päevadel. Mis puutub piima- ja lihasaadustesse, siis Eestis toodetav peaks rahuldama elanike vajadused. Küsimus on hinnas, omahinnas, samuti elanike ostujõus. Oleme arvamisel, et maaelu toetamiseks on tulevikus tarvis subsideerida põllumajandustootmist. Selleks on loodud vastav töögrupp, kes arutab neid probleeme ja võib-olla esitab ettepanekud järgmisele valitsusele ja Riigikogule.

Järgmiseks aastaks on loomasööta selleks liiga vähe, et hoida põllumajandustootmist üle talve, enne järgmist saaki on veel tarvis saada söödateravilja ca 600 000 t. Praeguseks on meile lubatud pool sellest kogusest. Ma rääkisin täna hommikul põllumajandusministriga, ta ütles, et momendil on sööta kuni I kvartali lõpuni, aga septembri lõpus tuleb Eestisse Euroopa abi ekspertide grupp. Nad vaatavad, kuidas on lood Eesti saakidega, meil on lootust saada nii Euroopa lisaabi kui ka Ameerika abi, mis tagab meile loomasööda selle aasta lõpuni.

Kõige raskem on muidugi kütustega. Kivisöevarudega on olukord parem. Möödunud aasta 1. novembri seisuga olid kivisöevarud Eestis 102 000 t ja sellest jätkus mai lõpuni. Alles mai lõpus saabusid järgmised kivisöepartiid. Momendil on kivisöevaru 104 000 t. Seega me arvame, et kivisöega oleme kindlustatud talve lõpuni. Raskem on katlamasuudiga. Möödunud aasta novembris oli varu 230 000 t. Praegu on ca 110 000 t, seega üle kahe korra vähem, aga kütmiseks kulub ka. Lepingud on sõlmitud. Kahjuks puudub tarbijatel raha kütuste väljaostmiseks. Valitsus on vastu võtnud otsuse krediteerida kütuse ostmist ca 20 milj. dollari

suuruses summas. Seda summat pole võimalik eelarvest leida. Kavandatud on kasutada Maailmapanga laenust 15 milj. dollarit. Teatavasti te otsustasite võtta Maailmapangalt laenu 30 milj. dollarit. Esialgu võimaldati meile sellest kütuste ostmiseks 10 milj. ehk 1/3. Me saatsime kirja, paludes summat suurendada 15 miljonini.

Rahareformi käigus me vahetasime Venemaaga tehnilist krediiti 50 milj. kr. ja 500 milj. rbl. Sellest 400 milj. rbl. ehk umbes 2,5–3 milj. dollarit on ka praegu eraldatud rubladena kütuse ostmiseks ning ca 5 milj. dollari eest me kavandame metsalankide müüki. Ostja on olemas. Ostu-müügi leping on vormistamisel. Eile õnnestus mul läbirääkimistel Vene valitsuse liikmetega leppida kokku, et Venemaa müüb septembrikuu jooksul Kireši baasist meile kroonide eest 100 000 t masuuti. Arvatavasti planeeritakse kroone kasutada Vene sõjaväe probleemide lahendamiseks Eestis. Teatavasti vajab sõjavägi kuus umbes 40–50 milj. kr.

"Eesti Kütusel" on samuti septembrikuuks hankelepingud 100 000 t ulatuses. Nii et ma loodan täiendada selle kuu jooksul masuudivarusid umbes 200 000 t võrra. Kui maha arvata kütmise vajadused, peaksime oktoobris-novembris olema valmis talvele vastu minema.

Nõupidamine maavanemate ja linnapeadega oli eelmisel reedel. Lähemal ajal on kavandatud anda soojaettevõtted üle munitsipaalomandusse. Kütusekrediiti piirkondlikele soojatootjatele kavatsetakse anda nendega kokkuleppel kohalike omavalitsuste garantiide alusel.

Elanikele kütte maksumuse leevendamiseks on kavandatud järgmised abinõud: mitte lisada 1. oktoobrist kuni 1. maini soojusenergia hinnale 18 protsendilist käibemaksu. Teiseks on kavandatud tõsta septembris-novembris palku, see on vastavuses meie majandusprogrammiga, on kavandatud anda väikese sissetulekutega perekondadele eluaseme toetust, mille protsendid, suurus ja jagamismehhanism on praegu täpsustamisel. Kütteperioodi alguseks, 1. oktoobriks, saame kindlasti nende küsimustega hakkama. Need meetmed peaksid võimaldama talve üle elada ilma talongide ja tõsiste soojaavariideta. Muidugi on ka edaspidi tarvis pidevat tööd.

Teiseks, me oleme püüdnud käsitleda majandust kui süsteemi, mille stabiliseerimine sõltub sellest, kui kiiresti, kui efektiivselt me suudame ja tahame liikuda turumajanduse poole. Majanduse elavnemise eeldus on üleminek rahareformi kaudu tugevale kroonile, tasakaalustatud eelarvepoliitika, range tulupoliitika ja inflatsiooni tõkestamine, hindade jätkuv liberaliseerimine, omandireformi hoogustamine vastuvõetud seaduste alusel, majanduse rahvusvahelistumine eelkõige välisinvesteeringute soodustamise, tolli- ja piiritõkete minimiseerimise ja naaberriikide ja teiste riikidega sõlmitavate vabakaubalepingute kaudu. Edasi, riikliku omandi juhtimise arendamine, tootmise ümberstruktureerimine ja krediititoetus nendele, kellel on ettevõtte edasiseks tööks poliitiline programm, mis käsitleb

ekspordi arendamist, tootmise efektiivsuse tõstmist jne. ning positiivne läbimurre idakaubanduses. Neid põhimõtteid oleme ellu viinud, need kajastuvad ka majanduspoliitika põhimõtetes, mille koostamisel oleme kasutanud Rahvusvahelise Valuutafondi spetsialistide abi. Selle memorandumiks nimetatud dokumendi koostamisel olime sunnitud lahti ütleva harjumuspärastest deklaratsioonidest ja lubadustest.

Valitsust süüdistatakse majanduse languses. See, et majanduse olukord on halvenenud, on objektiivsete protsesside tulemus, ka 10-protsendilise tulu saamata jäämine on majandusele suur kaotus. Eestile on idaturg mitu korda rohkem kahanenud, ja see ei ole valitsuse tegevusetuse tulemus, pigem vastupidi. Meil on täna konkreetseid märke, mis lubavad loota olukorra paranemist. Need on krooni konverteeritavus ja stabiilsus, arvelduste järkjärguline elavnemine, kaupade ilmumine poodidesse, pankade krediitiprotsentide tunduv vähenemine, eelarve tasakaalu säilitamine, pensionide, elatusrahade õigeaegne väljamaksmine viimasel kahel kuul ning talvevarude loomine, Eesti Panga valuutavarude suurenemine.

Tahaks ütelda veel mõne seisukoha ajalehtedes tihti esitatud probleemide kohta. Kõigepealt arveldused ja krediidid. Ma peatun sellel väga lühidalt, sest sellest räägib Siim Kallas oma ettekandes. Arveldustest Venemaaga. Ei ole lihtne teostada arveldusi riigiga, kus on konverteerimata raha. Rahareformist alates on rubla kurss dollari kaudu arvestades langenud krooni suhtes peaaegu kaks korda. Pole võimalik noteerida rublat ametliku kursiga, sellepärast et meie arvates viiks see meid tagasi rublatsooni. Momendil saab arveldusi teha konverteeritava raha kaudu, näiteks arvelduskokkulepe Lätiga näeb ette arveldusi konverteeritavas valuutas ja ma loodan, et elektrienergia eest hakkavad meie elektritootjad Lätimaalt lähemal ajal saama konverteeritavat raha. Teiseks oleme Eesti Panga, valitsuse, samuti ka partnerite ühispingutusel saanud Venemaa vastavates asutustes Venemaa arvelduskanali lahti, kusjuures on võimalik müüa kaupu rublade eest, kui on võimalik neid rublasid kasutada, siis kaupade ostmiseks. Peale vabakaubanduslepingule allakirjutamise olid eile kohtumisel Vene keskpanga ja valitsuse esindajatega päevakorras arvelduse probleemid. Ilmselt on praegu võimalik kokku leppida, et 1. detsembrist võiks Eesti välja astuda n.-ö. nullvariandiga igasugustest sise- ja välisvõlakohustustest. Teiseks võttis Venemaa pool lõpuks vastu meie ettepaneku võimaldada ka mitteresidentidel osa võtta valuutaoksjonitest, teatavasti Eesti selleks takistusi ei teinud. Põhimõtteline kokkulepe saavutati ka Vene keskpangaga, kusjuures läbirääkimistest võttis osa president Geraštšenko isiklikult.

Krediidid ümberstruktureerimiseks ekspordiks. Krooni tulekust peale on pankade krediitiprosent langenud kuni kolm korda, praegu on see umbes 40% ja 50% vahel. Loodame, et aasta lõpuks küsimus laheneb ja ka krediitiprotsendid stabiliseeruvad 25

protsendile. Praegu on võimalik kasutada 50 milj. Soome marga suurust krediiti. Kokku on lepitud 5 milj. Kanada dollari suuruse krediidi saamiseks. On kokku lepitud Saksa firmaga "Hermes", kes on nõus andma positiivsete programmide jaoks krediite, kui selleks on Eesti Valitsuse garantii. Avaneb Euroopa Ühenduse, Maailmapanga toetusprogrammid, mida lõppkokkuvõttes on ka võimalik kasutada krediteerimiseks. Ma arvan, et praegu ei ole võibolla niivõrd tähtis krediidiressurss, olgugi et krediidiressurssi momendil siiski ei ole, kuivõrd see, et me leiaksime tõesti positiivsed programmid, et krediitootlused ei oleks vanamoodi: palume eraldada meile 5 miljonit dollarit, meil on hädasti tarvis. On vaja konkreetset põhjendust ja tagasimaksu garantiid. Me rääkisime, et majanduse languse üks põhjus on väga järsk idakaubanduse äralangemine. Mul on hea meel öelda, et kuigi Venemaa Ülemnõukogu kavandas Eesti vastu teatud sanktsioone, on olnud võimalik Venemaaga kokku leppida vabakaubanduslepingu allakirjutamises. Samuti on praegu arvelduste korraldamises ja sise- ja välisvõla küsimuste lahendamises positiivseid nihkeid. Ma usun, et need aitavad pidurdada tulevikus tootmise langust. Ma tahan öelda, et vabakaubanduslepingule allakirjutamine on äratanud ka väga suurt rahvusvahelist huvi. Nii eile kui ka täna helistati mulle korduvalt majandusministeeriumi, Moskvast oli üsna palju välisajakirjanikke, kes soovisid saada täpset informatsiooni selle kohta, missugused lisavõimalused see nüüd Eesti majandusele, Eestis registreeritud ettevõtetele annab.

Pidevalt on olnud päevakorras ka riikliku sektori juhtimise probleemid, Eesti Vabariigi Valitsus on võtnud vastu mitu määrust, mis võimaldavad ministritel otsustada, kas haldusnõukogusid on vaja. Kui ei ole vaja, on võimalik need laiali saata, võttes funktsioonid üle. Teiseks on ministril võimalik kasutada haldusnõukogusid ja juhatusi nõuandvate organitena. Kolmandaks on võimalik kasutada vana skeemi, mille järgi juhatused ja haldusnõukogud on ettevõtte juhtimise kõrgem organ. Samuti on liberaliseeritud haldusnõukogude liikmetele palkade maksmine. Ma arvan, et paljud ministeeriumid on juba astunud samme riikliku sektori ettevõtete juhtimise parandamiseks, kahjuks kõige suuremas ministeeriumis, tööstus-energeetikaministeeriumis, on need küsimused praegu kõige halvemini lahendatud, samas tuleb kõige rohkem kriitikat selle probleemi kohta just sellest ministeeriumist.

Töehõive on arvatavasti lähiaja kõige suurem probleem. Seda probleemi on vaja lahendada komplekselt, tuleb anda meetmed valitsuse tasandil, vastutus ja lahendused jäävad omavalitsustele. Moodustatud on töögrupp, mida juhib tööminister härra Kuddo, lähemal ajal peaks valmis saama tegevuskava töehõive küsimuste paremaks lahendamiseks. Muidugi tuleb omaks võtta, et tööd on alustatud hilja. Töö oleks pidanud olema tunduvalt efektiivsem.

Elatustase. Minu poole on isiklikult pöördunud raha juurde saamise küsimuses praktiliselt kõikidest elanikkonna kihtidest, samuti ülikoolidest, koolidest, tervishoiuasutustest, tööstusettevõtetest, põllumajandustootjate hulgast jne. Järelikult pole probleem mitte raha jagamises, vaid raha puudumises. Siiski me oleme püüdnud oma võimaluste piires viia ellu sellist palgapoliitikat, mis pidurdaks elatustaseme langust. Statistika võib-olla ei ole päris täpne, aga mul on statistilised andmed, mis näitavad, et jaanuarist kuni juulini tõusid hinnad 3,6 korda ja palk 3 korda, see tähendab, et elatustase halvenes umbes viiendiku võrra. Võib-olla see statistika on vale ja halvenemine oli suurem. Valitsuse majandusprogrammis on kavandatud korrigeerida palku septembris, kusjuures tagasiulatuvalt alates 1. septembrist, ning teine kord novembris tingimusega, et me peame korrigeerima hindade tõusu, mitte lubama elatustaseme jätkuvat langust.

Ning viimane märksõna, millest on ajakirjanduses palju juttu olnud, on omandireform. Mul on hea meel öelda, et Ülemnõukogu on siiski põhilised seadused omandireformi tagamiseks vastu võtnud. Valitsus on veelgi täiendanud konkreetset reeglistikku ning loomisel on mehhanism, mille kaudu peaks toimuma korterite erastamine, väike- ja suurprivatiseerimine, privatiseerimine põllumajanduses.

Austatud Ülemnõukogu liikmed! Arvestades tänase istungi erakordsust, tahan teid veel kord tänada meeldiva koostöö eest. Vaatamata teie, meie ja eelmise valitsuse kohta tehtud kriitikale, on see periood olnud minu arvates Eestimaale siiski suur edasiminekuks. Pikk tee on aga veel ees ja olgem ühtsed, pidagem sellel teel vastu. Aitäh teile!

Juhataja

Suur tänu, härra peaminister! Kolleegid, lepime kokku, et me oleme suuremeelsed üksteise vastu ja ka minu vastu, kui juhtumisi järjekord sassi läheb, aga kokku on lepitud, et kõik saavad küsimuse esitada.

Palun, kas on küsimusi härra peaministrile? Tiit Made.

T. Made

Austatud peaminister! Me kuulsime, mida teie valitsus on hästi teinud kõikide nende kuude jooksul. Kas teile on jäänud hingele ka midagi niisugust, mida valitsus ei ole suutnud teha, aga mida ta on Eesti rahvale lubanud, ja räägiksite sellest, et me suudaksime teid paremini mõista.

T. Vähi

Kui valitsus astus ametisse, siis sisuliselt puudusid poliitilised jõud, kes soovisid vastutust endale võtta. Aeg otsustamise ja töö alustamise vahel oli väga lühike, oma avakõnes me lubasime üsna vähe. Ma olen lugenud need materjalid läbi ja mulle tundub, et oma lubadusi oleme peaaegu rahuldavalt täitnud. Kahtlemata on palju vajakajäämisi, aga kui minna pisiprobleemidest ja jooksvatest küsimustest globaalsemate teemade juurde, siis ma leian, et Eesti ühiskonnale on kõige kiiremini tarvis lahendada omandireformiga seonduvad küsimused, kiirendada omandireformi, see on meie majanduslik väljapääs.

Juhataja

Suur tänu! Genik Israeljan.

G. Israeljan

Täna! Härra peaminister, kuulasin tähelepanelikult teie sõnavõttu ja lugesin teie avaldust ajakirjanduses ning seoses sellega on mul järgmine küsimus. Ärge võtke seda minu pretensioonina. Ma ei hakka küsima, miks valitsus praegu tõstab või alandab hindu, miks ta tühistab pensionäride sõidusoodustused linnatranspordis. Mitte selles pole asi. Tahaksin aga küsida, kellele on teie kui peaministri, kui valitsusjuhi arvates kasulik praegu, valimiskampaania eel, oma valijaid nii häälestada? Kas see samm võib muuta valijate arvamust ühes või teises suunas? Kas saite küsimusest aru?

T. Vähi

Oleme valitsuse liikmetega arutanud, kas võtta valimiskampaaniast osa, kas kandideerida. Osa valitsuse liikmeid kandideerivad, me loodame, et nendel läheb hästi, samas suur osa valitsuse liikmeid Riigikokku ei kandideeri. See on võimaldanud meil oma tööd teha edasi rahulikult, pragmaatiliselt, ilma näitlemiseta. Ma usun, et mitte ükski valitsuse otsus ei ole vastu võetud eesmärgiga kallutada valijaid ühes või teises suunas.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik.

J. Allik

Väga austatud härra peaminister! Ma tänan teid ettekande eest ja mulle tundub, et selles olukorras, kus enamik eesti poliitikategelasi tegeleb sõnavahuga, on valitsus ja isiklikult teie

suutnud väga asjalikult ja arukalt tegutseda. Nagu te ka praegu ise ütlesite, kandideerivad mitmed valitsuse liikmed, ma pean silmas nii ministreid kui ka ministri asetäitjaid, Riigikogu valimistel eri nimekirjades, küll Rahvarindes, küll "Kindlas Kodus", küll ERSP-s. Kuivõrd see on mõjutanud valitsuse tegevuse ühtsust ja kuivõrd valimistel osalemine on seganud valitsuse tegevust? Kas te ei ole kaalunud mõtet vabastada need ministrid ja ministri asetäitjad, kes on seotud valimiskampaaniaga, operatiivküsimuste lahendamisest ja arutamisest? Praegu lähevad väga mitmed asjad segamini nii valijatel kui ka meil, näiteks kas või täna, kui istung algas sellega, et valitsuse nimel esitas eelnõu lugupeetud pr. Kilvet, kes on Rahvarinde vabariiklikus nimekirjas kandidaat nr. 2. Läheb juba segamini, kes keda esindab. Kas suudate seda probleemi kommenteerida?

T. Vähi

Ma arvan, et need ministrid, ministri asetäitjad, kes kandideerivad, ei ole üldjuhul kutse-eeetika reegleid ajanud segi valimiskampaaniaga, olgugi et mõningate ametiisikute juures võib seda siiski täheldada. Üldjuhul meie valitsuse ühtsus ei ole langenud, ma loodan, et umbes paari nädala pärast on valitsus võimeline täies koosseisus ilma ühegi vaba toolita tulema Riigikogu ette volitusi maha panema. Muidugi, mind on just viimasel ajal natukene häirinud tööstusringkondade, aga ka tööstusministri asetäitja avaldused, milles nad süüdistavad valitsust selles, mis endil on tegemata. Selle kohta öeldakse, vist küll Lõuna-Eestis, et see on nagu oma küla kaevu kakamine.

Juhataja

Suur tänu! Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud peaminister! Keskkonnakomisjoni üks põhitegevusi oli Eesti energeetika tuleviku ümbertegemine. Me ei tallanud ühegi valitsuse varvaste peal, sellepärast et saime aru, et on väga palju muudki tegemist. See ei tähendanud, et energeetika on kõrvaline. Meile ei olnud ka täna sugugi üllatuseks, et masuuti ei jätku, seda oleks võinud ette näha juba kaks aastat tagasi, aga elu on läinud, nagu ta on läinud. Kevadest või suvest on meie valitsuses spetsiaalne energeetikaminister. Mina tahaksin kangesti teada, kas valitsus on jõudnud midagi teha selle heaks, et saaksime oma kodumaist energiat hakata natukene paremini kasutama? Mis õieti toimub Vihterpalu metsas, mida tehakse pooleldi ära põlenud metsaga, kuhu see nüüd rändab ja mis tast saab? Aitäh!

T. Vähi

See, et masuuti ei jätku, ei ole õige, masuuti jätkub, aga selle ostmiseks ei ole raha. Valitsus moodustas ühe spetsialistide töögrupi, kes töötas välja Eesti energeetikaprogrammi. Selles on väga tähtis peatükk: kohalike energiakandjate kasutuselevõtt, imporditavate kütuste asendamine nendega. Praegu töötatakse mitme projekti kallal, on ostetud sisse mitmed tükkturba tootmise agregaadid, mis võimaldavad saada turvast tunduvalt madalama omahinnaga, kusjuures turba kasutamine on Eestis väga perspektiivne. Ma tean Eesti firmasid, kes taotlevad Saksa krediitiasutuselt "Hermes" valitsuse garantiiga krediiti, selleks et puidujäätmeid, igasuguseid leparvõsasi kasutada puitbrikettide tootmiseks. Muuseas, sel toodangul on üsna hea ekspordivõimalus. Neid projekte on päevakorras mitu. Praegu seadistatakse ümber mitmeid katlamaju, näiteks Iru SEJ. Seal kasutatakse praegu masuuti, aga umbes selle aasta novembri lõpust saab seal kasutada ka gaasikütet, sel juhul oleksid mõlemad võimalused ja Tallinna inimeste garantii sooja saamiseks tunduvalt suurem. Selle projekti jaoks on ka raha eraldatud, praegu hangitakse seadmeid. Veel on mul meeles, et Pärnu "Viisnurga" katlamaja seadistatakse vedelkütuselt ümber puidu- ja tahkekütusele. Selliseid probleeme on palju, võib-olla ei hakkaks pikemalt rääkima. Praegu on trükkimisel dokument, milles on praeguse valitsuse esialgne programm, mis on dateeritud mai alguses, pärast seda vastu võetud energiaprogramm (energia töögrupi moodustas teatavasti Ülemnõukogu oma otsusega) ning kolmandaks praegune täpsustatud majandusprogramm, mis on leidnud nii kriitikat kui ka heakskiitu IMP-i memorandumini nime all.

Juhataja

Suur tänu! Peeter Lutt.

P. Lutt

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud peaminister, mul on teile kolm küsimust.

Juhataja

Ühekaupa, leppisime kokku.

P. Lutt

Hästi, esimene küsimus. Te mainisite, et tänavu ostetakse esmakordselt Eesti talupidajate käest teravilja kokku maailmaturu hindadega. Kuidas aga ostetakse kokku teistelt teraviljatootjatelt? Aitäh!

T. Vähi

Ma vist eksisin terminiga, mõeldud oli põllumajandustootjaid.

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Lugupeetud spiiker, lugupeetud peaminister! Te ütlesite äsja, et teid häirib tööstusministeeriumi juhtide hoiak valitsuse suhtes ja et viimasel ajal on seal tunda valimiskampaaniaeelset meeleolu. Kuidas te aga suhtute konfliktiga, mis on tekkinud valitsuse ja välisministeeriumi vahel seoses sealsete ametnike protestiga selle vastu, et valitsus kehtestas Eesti territoriaalvee laiuseks 12 meremiili, samuti Eesti Keeleameti kriitikasse valitsuse keelepoliitika suhtes? Tänan!

T. Vähi

Kriitika on alati edasiviiv jõud, me üldiselt armastame kriitikat. Mis puutub meremiilide küsimusse, siis me oleme seisukohal, et valitsuse otsus oli õige. Mis puutub keelepoliitikasse, siis üsna keerulistes situatsioonides tuleb leida lahendused, mis garanteeriks ka n.-ö. rahvuslikus mõttes Eesti stabiilsuse.

Juhataja

Suur tänu! Priidu Priks.

P. Priks

Suur tänu, härra spiiker! Lugupeetud härra peaminister! Kõigepealt ma tänan teid selle tõhusa abi eest, mida te osutasite meile, kui meil oli raske Ida-Virumaal täpselt aasta tagasi. Nüüd meil on uuesti väga raske ja sellest ka minu küsimus. Kas teie valitsus ei jõua enam peatada vase varastamist ja me peame leppima kahjuga, mis ulatub kümnetesse miljonitesse kroonidesse?

T. Vähi

Muidugi on valitsust süüdistatud just selles, et meil Eestis on suur kuritegevus, selles on kõige rohkem süüdistatud siseministeeriumi ja Eesti Politseiametit. Ma siiski tahan öelda, et põhipõhjus on meie ühiskonna väga madal moraal. Kui me võib-olla paarikümne inimese

kohta saame ühe politseiniku ja paarikümne politseiniku kohta veel kõrgema politseiniku, kes neid kontrollib, tekib meil politseiriik. Ma arvan, et me peame otsima siiski teisi lahendusi ühiskonna seisundi parandamiseks. Probleem on vasevargus. Venemaaga sõlmitud vabakaubanduslepingus on kavandatud ka reeksport, kusjuures me näeme ette, et reeksport võib toimuda ainult Venemaa vastavate asutuste loaga, samuti ka transiid. Ma arvan, et see likvideerib selle metalliäri halvad küljed. Samas on Eestis püütud korraldada kokkuostu, on moodustatud spetsiaalne firma, kellel on õigus kokku osta ja müüa Eestis metallijäätmeid. Praegu aga püütakse reeksporti sildi all varastatud metalli välja viia. Kui me suudame nüüd ka kokkuleppel Venemaaga korraldada reeksporti, siis leiab see probleem tunduvalt parema lahenduse. Aga me peame kasvatama oma ühiskonda. Ma olen rääkinud kirikuinimestega, me peaksime rohkem jumala poole pöörduma, see aitaks meil kasvada eetilises ja moraalses mõttes.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Härra peaminister! Palun öelge, kui suureks valitsus planeerib – kui antud juhul võib üldse planeerimisest rääkida – tööpuuduse taseme aasta lõpuks ja kuidas te mõtlete neid töötuid materiaalselt toetada?

T. Vähi

Momendil on 0,8%, see number ei ole õige. Varjatud tööpuudus on tunduvalt suurem. Arvame, et see võib aasta lõpuks tõusta 10 protsendini. Eelarves on ette nähtud summad töötute toetamiseks. Lahendust tuleb otsida just tootmise languse peatamises. Ma usun, et uute töökohtade loomine, sidemete parandamine idaturuga – kõik need meetmed peaksid võimaldama seda küsimust hoida kontroll all.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud peaminister! Kui pisut ajalugu meenutada, siis teie kinnitamise ajal ma esitasin teile küsimuse, kuidas te hakkate vaeseid inimesi aitama. Siis te vastasite, et võtate tarvitusele

kõik abinõud selleks, et neid aidata. Nüüd aga võtate ära viimase lootuse: vaesed veteranid ei saa isegi mitte sõidusoodustusi. Kuhu see raha läheb, kas vabariik saab sellest rikkaks? Teiseks. Ma pöördusin siis teie poole ka palvega aidata Endel Puuseppa. See on ju häbi! Veteranid koguvad raha ja viivad talle. Tal on kütust vaja. Veel kord palun – aidake vaest 82-aastast vana meest! Tänan!

T. Vähi

Ma vabandan, et Eesti majandusseis on selline, et praktiliselt kõik elanikekihid kannatavad või enamik inimesi kannatab praegu puuduse all. Ma puutub härra Puuseppa, siis ma palun sotsiaalhooldusministril võtta see küsimus päevakorda, vaadata järele, mismoodi on võimalik aidata.

Juhataja

Suur tänu! Uno Anton.

U. Anton

Lugupeetud peaminister, palun teie kommentaari teravilja hinna kohta. Eestimaal on läbi aegade olnud niiviisi, vähemalt viimase 120 aasta jooksul, pärast seda, kui Eesti põllumees sai turgudele, et põllul toodetu läbi looma vääristatuna maksab umbes 4 korda rohkem. Selline teraviljahindade ühepoolne tõstmine maailmaturuhindade tasemele tähendab seda, et loomakasvatusega ei ole enam mõtet tegelda. Lihakombinaadid on valmis lamba eest pakkuma ainult 1,7 krooni 1 kg, mõni üksik ka 2 krooni. Võrdleme teravilja hinnaga, vahe on ju ainult 30%. Tähendab, lambakasvatusel tuleb nüüd sügisel üks suur mihkclipäev. Selle võib-olla elab Eestimaa kuidagi üle, sest lambaliha ei ole meil kunagi eriti minev kaup olnud, ja välismaalt tuleb humanitaarabi korras neid poolpiduseid riideid ka nii palju, et maavillase lõnga puudust me enne ei tunne, kui tuleb mõni korralik 40-kraadine külm. Aga kui lüpsikari ka seda teed läheb? See protsess on juba alanud ja väga intensiivselt, see intensiivistub veelgi, kui me nii ühepoolselt oma hindadega käitume. Kas nende asjade üle on ka aru peetud? Tänan!

T. Vähi

Ma ei saa aru, kas on ettepanek vähendada teravilja kokkuostuhinda? Ma siiski arvan, et Eestis muutub hinnastruktuur praegu väga kiiresti. Võib-olla selle aasta alguses tõusid meil järsult kütusehinnad maailmaturuhindade tasemele. Momendil on Eesti polettidel väga palju

importkaupa, mille hind on ka maailmaturuhindade tasemel. Järgmine oli teravili, mille hinna me otsustasime tõsta maailmaturuhindade tasemeni. Olime selleks sunnitud sellepärast, et näiteks ka Läti kasutab sama, vastasel korral Eesti põllumehed oleksid oma toodangu müünud kuskile mujale. Mis puutub liha ja piima hindadesse, siis ma olen arvamusel, et ka nende hinnad tõusevad maailmaturu hindade tasemele. Kui võrrelda Eesti toodetud või hinda ja Soomest sissetoodud või hinda, ma ei tea, kas need on erinevad võisordid või on aseained, aga need on mitte vähem maitsvad, kui on meil toodetud või, siis isegi Soome "Voimix" on minu abikaasa informatsiooni järgi natuke odavam, kui on Eesti või. Järelikult ka see hind on jõudnud maailmaturu hinna tasemele. Muidugi on neid muutusi võimalik ette näha ja see põllumees on küll väga lühinägelik, kes nüüd otsustab ainult teravilja kasuks.

Ma ütlen veel kord, et sellel laiuskraadil tuleb tulevikus tegelda põllumajandustoodangu subsideerimisega. Nagu ma ütlesin, on moodustatud vastav töögrupp, aga see on väga tõsine poliitiline otsus. Ma usun, et järgmine Riigikogu, järgmised poliitilised jõud lahendavad selle küsimuse kiiresti.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud härra peaminister! Te ütlesite, et tootjatelt ostetakse teravili kokku maailmaturu hindadega. Kas sellega seoses kavatakse valitsus tõsta jahutoodete, tangainete hindu või jäävad need praegusele tasemele? Kas tõuseb ka elektrienergia hind?

T. Vähi

Kui me ostame maailmaturu hindadega, siis on kindlasti näha ka hinna nihked. Valitsus on kavandanud järkjärgulise ülemineku ka leiva vabaturuhinnale. Valitsuse arvates peaks jahu müüma leivatehastele samade hindadega mis kaubanduselegi, see võimaldaks ka üksiktootjatel hakata leiba, saia küpsetama ja soodustaks normaalse turu tekkimist. Kahtlemata peab see olema koos vastavate kompensatsioonide, palkade, elatusrahade ja muuga. Mis puutub elektrihippa, siis see on olnud stabiilne vist alates aprillist kuni praeguseni. Kahtlemata on tehtud taotlusi tõsta põlevkivi hinda. See tähendaks ka elektrihippa tõstmist. Neid taotlusi rahuldatud ei ole. Ma arvan, et elektrihippa jääb siiski suhteliselt odavaks, kuna see on meil toodetud.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud peaminister! Teatavasti Eesti-Vene läbirääkimiste valitsusdelegatsioonid on parafeerinud mitmeid leppeid. Kas teie valitsus, kes on neid läbirääkimisi pidanud, kavatses neile alla kirjutada (kas teie isikus või vastava valitsemisala minister) või jääb ka see tulevase valitsuse kaela või jumala kaela nagu vasevaraste püüdmine?

T. Vähi

Alla on kirjutatud kaks lepingut, need puudutavad Eesti väljaastumist rublatsoonist. Parafeeritud on kaks, neli ootavad parafeerimist. Eile kirjutasime alla veel ühe leppe, ettevalmistamisel on sise- ja välisvõla kokkulepped. Mis puutub allakirjutamisse, siis seda tehakse vastavalt konstitutsioonile. Need lepingud, mis hõlmavad varalist vastutust, kuuluvad ratifitseerimisele Ülemnõukogu või parlamendi poolt. Need, mis seda ei hõlma, kirjutab alla kas valitsuse esimees või antakse volitused allakirjutamiseks vastavalt seadusele.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja, peaminister! Kuidas liiguvad praegu valitsuses omandi- ja maareformi seaduste rakendusotsused. Nende täitmisel oli vajakajäämisi juba eelmise valitsuse ajal. Mis kuupäevaks saavad inimesed neile kuuluva omandi tagasi? Eriti just maaomandi. Aitäh!

T. Vähi

Ma olen harjunud valitsuses tegema kollektiivset tööd, kõik valitsuse liikmed on oma alal pädevad, on kõige informeeritumad. Ma võin ütelda, et põllumajanduse omandireform on jäänud põhiliselt põllumajandusministeeriumi korraldada. Mis puutub omandireformi, siis näiteks on vastu võetud korteri erastamist puudutavad rakendusotsused, rakendusotsused nii munitsipaliseerimise, riikliku vara rentimise kui ka väike- ja suurprivatiseerimise kohta. Allakirjutamist ootab Eesti Erastamisettevõtte põhikiri. Aga põllumajandusreformi puutuvad

küsimused ma palun lahendada töö korras põllumajandusministeeriumiga, kes on selle reformi elluviimisel juhtiv ministeerium.

Juhataja

Suur tänu! Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud peaminister! Mulle on viimase paari kuu jooksul laekunud õige mitmelt poolt suurel hulgal informatsiooni, et pärast suviseid rahareformi komitee tehtud maksutõstmisi ületab maksude kogum väikeettevõtete ja isegi keskmiste ettevõtete taluvuse piiri. Seetõttu on suur osa väikeettevõteteid ja isegi keskmisi ettevõtteid läinud käest-kätte arveldusele, mis tähendab seda, et järjekordselt on suur osa maksubaasi läinud põranda alla. Mind huvitab, kas valitsus on analüüsinud, kas ettevõtte tulumaksu suurendamine andis netotulu või jäi sisuline tulumaksu laekumine samaks või koguni vähenes?

T. Vähi

Me arutasime enne maksude tõstmise otsuse vastuvõtmist spetsialistidega väga tõsiselt selle otsuse vajalikkust ja leidsime, et see poliitika on õige. Me oleme arvamusel, et ilma selle sammuta me ei oleks praegu suutnud eelarvet tasakaalus hoida. Muidugi, maksude küsimus on poliitilise otsustamise küsimus, ja ma arvan, et see valitsus ei kavatse hakata muutma praegu vastuvõetud otsuseid. Kuulates praegu poliitiliste jõudude esinemisi, tundub, et põhiküsimus on maksude vähendamises, sotsiaalse olukorra parandamises. Ma usun, et need lahendatakse varsti positiivselt, aga kuidas on sellega võimalik eelarvet tasakaalus hoida, on mulle isiklikult saladuseks. Ma arvan, et need, kes lahendusi pakuvad, neid lahendusi ka omavad.

Kõik räägivad, et maksud ei laeku. Me oleme teinud n.-ö. prognoosi, kui palju siis neid makse ei laeku. Me oleme arvamusel, et ligikaudu 8–10% maksude laekumata jäämine ei ole probleem mitte ainult Eestis, vaid ka arenenud maades. Me tegeleme sellega intensiivselt, kuid ilma tehniliste vahenditeta ei ole võimalik maksusüsteemi korrastada, selle jaoks on tellitud ka vastav projekt. Mis puutub sellesse, kas me peame õigeks maksupoliitikat käsitlevaid otsuseid, siis ma pean ütlema, et need otsused olid küll ebapopulaarsed, aga õiged.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, minu meelest esimene ring on sellega läbi. Ei ole? Ei, tuleb veel teine ring. Heinz Valk.

H. Valk

Aitäh, härra spiiker! Härra peaminister, kas te oskate ütelda, kui palju Eesti riik on saanud vase müügist tulu, ma mõtlen tulumaksu või vaheltkasu või kuidas seda täpsemini ja ilusamini ütelda. Kui palju ta on kandnud kahjumeid vase varguse tõttu?

T. Vähi

Mul neid numbreid ei ole. Ma arvan, et kahjud on suured. Kui rääkida mingi kunstiteose rüüstamisest, kas siis seda kahju on üldse võimalik numbritesse panna? Kahtlemata on see üks praeguse aja kõige suurem paise. Me oleme püüdnud intensiivistada politsei tööd, palju inimesi on ka kinni võetud. Oleme kontrollinud vase ja muude metallide müügiga tegelevate organisatsioonide majandustegevust, kasseerinud trahve, parandanud litsentside välja andmist. Vene-Eesti vabakaubandusleping seab ekspordile üsna ranged tingimused. Ma arvan, et seda hakatakse varsti kõvasti kritiseerima.

Juhataja

Üks hetk! Suur tänu, härra peaminister! Ma pean üks minut täiskoguga nõu. Meie reglement on praegu kokkuleppeline, me esitame nii peaministrile kui ka Eesti Panga presidendile kaks küsimust ühekaupa. Nii oleks õiglane. Samas me peame arvestama sellega, et ükski reglemendi säte ei keela otsuse eelnõu arutamisel sõna võtta. Nüüd tuleb asjaolusid täpsustada ja minu ettepanek on selline, et need, kes on neli küsimust esitanud, peavad arvestama, et nendel on limiit läbi. Et tegemist on siiski kahe persooniga, on see n.-ö. kombineeritud reglement, me peame seda teadma. Kes on esitanud kolm küsimust, saab ühe korra sõna võtta. Me oleme praegu esimese ringi lõpu pool, ma annan teile teada, et vastavalt kehtivale reglemendile on erakorralistel istungjärgudel teisipäevasel päeval ajagraafik alljärgnev: hommikupoole 10–12-ni ja õhtupoole 18–21-ni. Kaaluge, kas selline ajagraafik täna sobib ja tehke ettepanekuid. Need ettepanekud eeldavad kvalifitseeritud häälteenamust. Palun kirjalikult! Ja nüüd jätkame. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Maal on tekkinud tõsine olukord. Majandid annavad katlamaju üle munitsipaalomandisse, vallad ei ole valmis ja nendele ei ole eraldatud laenu kütte ostmiseks, kuigi selle protsessi pani valitsus käima juba maikuus. Millegipärast on kohalikud maakonnad või keegi teine seda asja pidurdanud. Osa katlamaju on remontimata, elektrikatlamajadest võtavad juba energeetikamehed elektri ära. Lapsed võtavad kartuleid, sooja vett ei ole, kuna majanditel ei ole raha elektri eest maksmiseks. Millal see krediit valdadesse jõuab? Kas jõuab enne külma? Aitäh!

T. Vähi

Kõigepealt esimene küsimus, katlamajade munitsipaliseerimine. Me arvame, et see on õige, sellepärast et Toompealt ei ole võimalik jälgida mingisuguses vallas asuva katlamaja olukorda. Munitsipaliseerimine ei pea olema sundoperatsioon. Kui on olemas tegev, elujõus majand, siis ma arvan, et kohalik vald või linn peab selle katlamaja juhtimise võtma enda kontrolli alla. Nende krediitide jagamise me oleme otsustanud teha kohalike omavalitsuste garantiide alusel. Millal jõuab krediit kohale? Krediit ongi praegu põhiküsimus. Me loodame, et lahendused saabuvad septembrikuu jooksul, aga tegelikult oleks tarvis varem. Vaatamata sellele, et me ei ole võlgu, me ei ole saanud krediidiressurssi, toimub selle 20 miljoni jagamine maakondade kaupa, kusjuures kütust väljastatakse seda ressurssi arvestades. Selles on "Eesti Kütusega" kokku lepitud. Teist võimalust ma ei näe. Ausalt öeldes, eilne kokkulepe Vene valitsusega garanteerib ettevalmistustööd, juhul kui see kuidagi realiseerub.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Härra peaminister, ma jätkaksin sedasama teemat, mis puudutab väikekatlamaju. Kas sellest krediidist, mis praegu saadakse, kasutatakse mingi osa tehnilise ümberseadistamise kiirendamiseks kohalikele kütustele? Millised projektid on, kui palju selleks raha kasutatakse jne.? Kas valitsus tegeleb sellega?

T. Vähi

Kahtlemata valitsus tegeleb. Majandus areneb, kui on krediidid. Krediidi ressurssi ei ole. Koos Eesti Pangaga me oleme seda rohkem välja andnud, kui meil on võimalusi. Ja ma usun,

et ainuke päästeingel ei ole mitte raha, vaid inimeste mõtlemine, töö ja iseseisvate lahenduste leidmine.

M. Lauristin

Vabandust, ma ei saanud vastust, ma tahtsin teada kohalike kütuste kasutamise kohta. Kas praegu tehakse midagi konkreetset?

T. Vähi

Valitsus tegeleb.

Juhataja

Suur tänu! Minu meelest esimese ringi küsijaid rohkem ei ole. Lähme teisele ringile. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra peaminister!

Väliskomisjon, nii nagu kaks muudki Ülemnõukogu komisjoni, sai 25. augustil Eesti Tööstuse Keskliidu volikogu, Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Põllumajandustöötajate Keskliidu juhtide poolt allkirjadega märgukirja Eesti majanduse olukorra kohta, millest lähtudes palusidki 37 saadikut teid ja härra Kallast siia meie ette esinema. Selles dokumendis on väga karm hinnang valitsuse tegevuse kohta, aga need kolm nimetatud organisatsiooni on Eesti taastootmise protsessi peamised edasiviijad ja rahvatulu loojad ja kui nende hinnang valitsusele on nii kriitiline ja karm, kas te siis ei hinda oma tegevust üle? Ma tänan!

T. Vähi

Meie kontseptsioon erineb paljude juhtide kontseptsioonist. Ma arvan, et siin tulebki teha poliitiline valik. Võib-olla just härra Veskiväli on järgmine peaministri kandidaat. Ma kuulsin ka ettepanekut krooni täiendava emissiooni kohta, mis tuli härra Gellarti juurest. Siim Kallas naeratab, ma arvan, et ta on nõus, eks ole, ka selle koha üle andma.

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud juhataja, lugupeetud peaminister! Ma tahan täpsustada ühte väga väärtuslikku teadet, mida te oma esinemises andsite. Nimelt te mainisite, et teil õnnestus Venemaa valitsusega kokku leppida selles, et me saame osta kütust kroonide eest, mida siin kasutatakse sõjaväe ülalpidamiseks. Sellega ühenduses mainisite, et Venemaa sõjavägede tarvidus Eestis on 40 milj. kr. kuus. Kas see oli keelevääratus või see on tõesti nii suur summa?

T. Vähi

Ma ei garanteeri saajaprotsendiliselt selle summa täpsust, sellisest summast on valitsuse ringkondades räägitud. Me arutasime eile koos Venemaa valitsusega ka Vene sõjavägede väljaviimise küsimust. Vene valitsus toetab väga sõjavägede kiiret väljaviimist. Rahaküsimuse lahendamine ei tähenda Vene vägede siinoleku seadustamist. Sõjaväe väljaviimine on hoogustunud. Paljud väeosad lahkuvad lausa massiliselt. Endiselt lõhutakse objekte, aga on ka häid näiteid. Näiteks Lääne maakonnas üks merepiiriväe kordon anti üle nii, et lilled olid laual ja põrand oli puhtaks pühitud.

Seda summat pean täpsustama, ärgem võtkem sellest numbrist kinni.

Juhataja

Suur tänu! Peeter Lutt.

P. Lutt

Lugupeetud peaminister, mul on teile teine küsimus. Meie keskajalehes "Rahva Hää" väidab härra Sinijärv, kes on ilmselt teie valitsuse liige, et valitsus tegeleb nende seadustega, mis puudutavad tulekahju kustutamist, mitte aga perspektiivse planeerimisega. Kuidas teie seda kommenteerite?

T. Vähi

Kõigepealt tahan avaldada lugupidamist ja kiitust härra Sinijärvele, kes minu arvates on väga tubli mees. Ma tahan lisada, et paljud probleemid, mis ta üles tõstab, on kõige halvemini lahendatud tööstusministeeriumis.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud härra peaminister, ma olen sunnitud esitama veel teise küsimuse. Nimelt, te rääkisite, et valitsus on otsustanud anda väikekatlamajad munitsipaalomandusse. Mina olen siin üks omavalitsuse esindaja ja võin öelda, et see on täiesti eluvõõras samm. See tähendab ainult seda, et vastutus läheb ühelt teisele, sest mis vallavalitsus teeks praegu katlamajaga, temal ei ole sellega kõige vähematki peale hakata.

Juhataja

Küsimus, küsimus!

T. Mets

Küsimus on selles, et kohalik omavalitsus ei ole võimeline katlamajasid ümber seadistama kohalikule kütusele. Kas valitsus saab seda krediteerida?

T. Vähi

Juhtimise detsentraliseerimine on arvatavasti üks aja märk. Me oleme arvamusel, et just soojus, kommunalteenused on kohaliku omavalitsuse probleem. Me peame õigeks, et riiklikud katlamajad muutuksid riiklik-munitsipaalseteks, et nad antaks üle munitsipaalomandusse. Kui katlamaja kuulub mingile majandusüksusele, näiteks põllumajandusühistule või mingisugusele tootvale ettevõttele, siis ei ole seda arvatavasti otstarbekas teha, küll aga peaks majandusüksuste bilansis olevatele katlamajadele krediidi andmine toimuma kohaliku omavalitsuse garantiide kaudu. Praegu näeme garantiid maakonna ja linna tasandil, mitte valla tasandil.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson.

H. Peterson

Austatud juhataja ja peaminister! Me kõik mäletame, missuguse kompromissina teie valitsus raskel perioodil sündis. Kuid nüüd on valimisvõitluses needsamad jõud, kes aitasid teie valitsust kokku saada, käitunud minu meelest ebadžentelmenlikult. Siin oli ka enne juttu, et nad tahavad vastutusest vabaks ega taha sugugi tunnistada valitsuse positiivseid samme. Kuidas te ise hindate seda seltskonda, osa neist on valitsuse liikmed, ja nende käitumist? Aitäh!

T. Vähi

Sõnavõtu alguses avaldasin heameelt kohtumise üle, sõnavõtu lõpus tänasin kõiki Ülemnõukogu saadikuid meeldiva koostöö eest. Ma arvan, et selle vastusega ma piirdun.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud härra peaminister! Rääkides vigadest majanduses, te ütlesite, et valitsus ei pööranud tähelepanu idaturule. Aasta või paar tagasi Eesti valitsus ütles lahti Idaga majandussuhete sõlmimisest. Kas see on nüüd järsk muutus suhtumises Idasse või sunnitud vajadus sellega tegelda? Kuidas te seda antud juhul hindate? Ehk tasuks üles lugeda nende liidrite nimed, kes omal ajal teisiti rääkisid. Seda enam, et praegu on käimas valimiskampaania.

T. Vähi

Valitsus, kui ma ei eksi, võttis esimesel nädalal vastu otsuse, millega ta lõpetas itta saadetavate kaupade litsentseerimise piirangud. See oli meie valitsuse poliitika valitsuse ametisse astumisest alates. Me oleme veendunud, et Eestile sobib avatud turumajanduse kontseptsioon, mitte mingil juhul majanduse isoleeritus, vaid minimaalsed tolli piiritakistused nii itta, läände, põhja kui ka lõunasse viidavatele kaupadele, samuti majanduse rahvusvahelistumine, välisinvesteeringute toetamine. Mis puutub konkreetsetesse suhetesse idamajandusega, Venemaaga, siis ma arvan, et Eestil on kasulik jälgida seda sillakontseptsiooni. Meile oleks kasulik lisaks vabakaubanduskokkuleppele sõlmida Venemaaga ka transiidikokkulepe, mis ühelt poolt annaks Venemaale garantiid, et transiit võib läbi Eesti käia, pole vaja hakata mingit rasket Arhangelski ja Põhja veeteed laiendama, aga samas annaks Eestile tööd ja võimalusi. Ma arvan, et see kontseptsioon on olnud meie oma ja me peame seda õigeks.

Juhataja

Suur tänu! Andrus Ristkok.

A. Ristkok

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister, ma tahan küsida ühte asja. Mõistagi nõuab selle talve üleelamine suurte krediitide võtmist, nagu te alguses loetlesite, samuti välisabi, mis võib olla tagastamatu. Tõenäoliselt sama palju krediite on tarvis ka järgmisel, ülejärgmisel, üle-ülejärgmisel talvel, enne kui me suudame ise endaga hakkama saada. Kas valitsusel on arvestusi, kui suureks see Eesti rahval lasuv võlg kasvab järgnevate aastate jooksul ja millal on oodata, et see nulliks muutub?

T. Vähi

Krediite me peame võtma. Samas investering Eesti majandusse oleks tunduvalt parem kui krediit. Kui üldse rääkida krediitidest, siis minu arvates on kõige tähtsam see, et me krediite lihtsalt ära ei sööks, vaid kasutaks neid mõistlikult, et mitte jätta oma lastelastele väga suurt võlakohustust. Me oleme juba kogenud erastamise asemel ärastamist, ega me kõik siin Eesti Vabariigis nii väga ausad, nii väga aatelised ja inimest armastavad ka ei ole, järelikult ei tohi neid krediite jagada onupojapoliitika kaudu. Krediitide efektiivne kasutamine on üks lähituleviku tähtsamaid probleeme. Summasid ma ei hakka küll praegu välja pakkuma. Olen arvamusel, et ühte miljardit aastas ei ole Eesti võimeline normaalselt ära seedima. Meil puuduvad niisugused projektid, et me suudaksime sellist summat efektiivselt kasutada. See on minu arvamus.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et ka teine ring on lõppenud. Me täname, härra peaminister!

T. Vähi

Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, hetk tähelepanu! Katsume praegu langetada seisukohad protseduuriliste ettepanekute kohta. On ettepanek istungjärg läbi viia ilma vaheajata, arvestusega, et istungjärgu lõpp on kell 15. Kas tehakse ka ettepanekuid lõunavaheaja tegemise kohta? Näiteks kell üks saaksid saadikud lõunat? Kas me tuleme poole tunniga välja? Tund? Siin majas. Pool tundi. Mulle anti mõista, et poole tunniga välja ei tule. Lood on sellelaadilised, värskendame mälu, selle istungjärgu kutsusid kokku 37 rahvasaadikut. 37 rahvasaadikut teevad oma ettepanekud täiskogule läbi spiikri suu. Mina olen teie teener ja ainult juhin

tähelepanu, kui me reglemendist välja läheme. Ettepanek on töötada täna kuni kella kolmeni, vaheajaga ühest kaheni. Kui on see saadikute soov ja täiskogu niimoodi otsustab, siis teised jäävad ilma. Paneme hääletusele esimese ettepaneku: töötada kuni kella 15-ni, lõunavaheaeg 13–14-ni. Kuid enne kontrollime, kui palju meid on. Ma palun härra Tähistel, härra Priksil ja härra Metsal oma lambukesed üle lugeda! Kes veel on koridoris, palun saali! 49 saadikut, koos Tiit Käbiniga. Nüüd on kvoorum olemas. Kvoorum on 49. Panen hääletusele protseduurilise ettepaneku: töötada täna kella 15-ni arvestusega, et lõunavaheaeg on 13–14-ni. See ettepanek saab otsuseks siis, kui selle poolt hääletab kaks korda rohkem saadikuid kui vastu. Saalis on 49 saadikut. Kes on selle ettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 38 rahvasaadikut. Vastu on 4, 2 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Kolleegid, 37 rahvasaadikut oma liidri nimel teevad ettepaneku läbi viia arutelu alljärgnevalt: pärast peaministri ettekannet toimuvad läbirääkimised ja siis tuleb Eesti Panga presidendi ettekanne, küsimused ja ka läbirääkimised. Niisugune on ettepanek. Arvestame nüüd seda, et väga paljud saadikud on juba kaks küsimust esitanud. Ma pean arvet. Avan läbirääkimised. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Mul on siiralt hea meel näha härra peaministris meelegi, et tulla siiski Ülemnõukogu ette, kes tema ametisse määras. Ma tean, et see on väga raske, tülikas ja ebamugav, kuid julgeid mehi olen ma alati hinnanud. Me kuulasime ära põhjaliku ennastkiitva sõnavõtu ja ilmselt mitte ilmaasjata. Me kuulsime, missugused on valitsuse põhimõtted, kuidas ta on Eesti riiki ja tema majandust juhtinud. Ma võtaksin selle tegevuse põhimõtted niimoodi kokku, et Eesti Vabariigi Valitsus Tiit Vähi juhtimisel on selle 8 kuu jooksul juhtinud meid nagu keskmise suurusega autobaasi, kus on hoolitsetud jooksva remondi eest, on hoolitsetud selle eest, et linnasisesed veod oleksid tehtud, aga kaugvedudega on probleem. Meil on juhitud niimoodi, nagu oleks välismaalt ostetud kasutatud autosid oma teatud vigadega, millele tahetakse peale panna Nõukogude autotööstuse tagavaraosi, et saaks teha ära riigisisesed veod. See on Eesti majanduse juhtimisel kahtlemata uus taktika, kuid arvatavasti on see vajalik. Mida siis Vähi valitsus on hästi teinud? Sest hästi on ta kahtlemata teinud. Mulle isiklikult imponeerib, et on tehtud pingutusi piir kinni panna, saada kontroll oma territooriumi üle ja avaldatud survet Nõukogude või Venemaa vägedele Eestist lahkumiseks. Selles suhtes on kahtlemata teened olemas. Kahtlemata härra Vähi valitsusel on teened olemas, ta on suutnud, nagu siin öeldi, tuletõrjekomandona mõningaid jooksvaid küsimusi reguleerida ja meid halvemast ära hoida. Siin ei ole mingit kahtlust. Valitsust tuleb

kiita ka julguse ja otsustusvõime eest. Näiteks julgeti minna vastu hindade tõstmisele ja oma raha kasutusele võtmisele, mis tõi kaasa väga palju ebamugavusi. Kuid samas pean ma kurbusega nentima, et väga palju, mis programmis oli kavandatud, on jäänud tegemata või õigemini ei ole suudetud teha või on liiga palju räägitud, et tuleks teha, aga resultaati ei ole.

Võtame mõned näited. Elatustase on meil langenud, see on fakt, ja päris mitu korda. See tuleb ränka koormana järgmise valitsuse kaela. Kuidasmoodi elatustaseme küsimusi hakata lahendama, et seda allamäge minekut veel pidurdada, selle kohta konkreetset plaani ei ole. Eelarvest. Eelarve struktuuri muutmine on läinud kaunis vaevaliselt, seda on Ülemnõukogu korduvalt soovinud et seda tehtaks, kuid ilma erilise resultaatita. Kui veel valitsuse teenetest rääkida, siis üks suur teene on see, et õnnestus ära petta Rahvusvahelise Valuutafondi eksperdid, tehes neile selgeks, et Eesti eelarve on tasakaalus. Ma arvan, et keegi teine peale härra Vähi ja tema valitsuse ei oleks suutnud seda nii elegantselt teha. Ja nagu härra Vähi ise seda ütles, 10–12% ulatuses maksud ei laeku, see on umbes 300–360 milj. kr., sisuliselt see tähendab, et eelarve on selle summaga defitsiidis ja laekumata maksud tuleb ju kätte saada. See tähendab, et kulutusi tuleb jooksvalt piirata. See on selge. Eelarve tasakaalus ei ole. Esimesel poolaastal vahetas valitsus eelarve tasakaalustamiseks dollareid rublade vastu. Niimoodi saab tõesti ühekordselt panna eelarve tasakaalu, see on selge. Niisiis, ma loodan, et siin saalis ei ole Rahvusvahelise Valuutafondi agente, kes kannaksid ette, et Eesti Vabariigi Valitsus on neid oma jutuga natukene alt tõmmanud. Edasi. Me oleme kuulnud väga reipat juttu, et on tarvis võtta krediite ja oh kui palju me neid krediite saame. Ka täna me kuulsime, et krediiti oleme palju saanud, aga siis selgus, et sisuliselt ei ole mitte midagi olemas. Ainult üksainukene miljon dollarit Hiina Rahvavabariigist, mille eest me pidime ostma sealt riisi. Ma mäletan, kui härra peaminister tuli Hiinast, kuivõrd õnnelik ja särasilmne ta oli, teatades, et ta sai miljon dollarit, aga samas keerasime selja Taiwanile, kes pakkus sadu miljoneid dollareid pikaajalist laenu ja tagastamatut laenu ainult selle nimel, et me sõlmiksime konsulaarsuhted. Me ütlesime sellest ära. Hiina lubas meid toetada Vene vägede väljaviimisel küll ÜRO-s, küll ükskõik kus kohal, aga seda ei ole tehtud. Aga muidugi, ta ei saagi seda teha, sest omal ajal hirmutas ta 1570 korda Ameerika Ühendriike viimase tõsise hoiatusega.

Niisiis, austatud kolleegid! Loomulikult me oleme valitsusse suhtunud heatahtlikult, oleme andnud talle suurepärase võimaluse tegutsemiseks ja nüüd me peame tegema sellest kokkuvõtteid. Ma ei näe optimismiks mingit põhjust, sest ka tänane ettekanne oli samas stiilis, nagu omal ajal tegi Plaanikomitee ENSV Ülemnõukogule: kui palju on kütust, kui palju on turvast, kui palju on ühte ja teist ja kolmandat. Ei mingit juttu pikaajalisest programmist, sellest, kuidasmoodi me muudame majanduse ja tööstuse struktuuri. Kahjuks ei saa praegu

kokkuvõttes majandusmehena siiski öelda, et valitsuse tegevus oleks tulevasele, Riigikogu poolt ametisse pandavale valitsusele suurepäraseks lähtepunktiks või stardipunktiks, et ta saaks sellest programmist edasi minna, sest kahjuks uuel valitsusel tuleb praktiliselt alustada majandusideoloogia väljatöötamisega ja see saab olema ränk töö. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja ja kallid kolleegid! Olemata küll nii pessimistlik kui Tiit Made, tahan rääkida pisikese jutu teemal, mis on mulle täiesti jõukohane, sellepärast et nii Rootsis, Lätis kui ka Soomes ei ole selle ala asjatundjaid, aga Eestis üks on. Teema on: milline tuleb järgmine talv. Ma kinnitan teile, et see tuleb kas normaalne või külmem kui normaalne, tõenäosus, et ta tuleb jälle soe, on 0,2%. See tõenäosus on ülimalt pisike.

Energeetikat puudutavatele küsimustele rahuldavat vastust ei saanud. Kui me tulime kokku Ülemnõukogusse kaks ja pool aastat tagasi, siis ei mahtunud meie pähe muud kui järjepidevus. Ma olen kogu aeg tundnud, et kogu Eesti energeetika ei ole mitte üks põrm väiksema tähtsusega kui see, millest me nii palju rääkisime ja mille üle nii palju vaidlesime. Aga muidugi, tähelepanu, mis me Ülemnõukogus energiaküsimustele osutasime, on võib-olla ka 0,2%, kui võtta 100 protsendiks näiteks järjepidevuse küsimused. Me oleme selles ise mingil määral süüdi, aga ilmselt ei saa süüdistada aega, see esitab oma nõuded ja inimesed jooksevad mingil määral nagu reumas joosta armastavad loomad ikka ühtemoodi.

Mis me siis teeme? Septembri keskpaik on käes. Vanasti läks talumees, kelle eelarve oli n.-õ. tasakaalus, muidu oleks talu välja surnud, märtsis hagu raiuma, see on pool aastat varem. Meie ei hakka selle koguga enam arutama, mis nüüd veel teha, aga kes istuvad järgmises kogus, selles ongi mu jutu mõte, aidaku edaspidi natukene kaasa Eesti energeetika probleemide lahendamisel. Järgmine kogu peab asuma äärmiselt põhimõtteliselt ja pikaajaliselt Eesti energeetika perspektiivplaani ja selle aluste ümbertegemise juurde. Raske töö, aga ilma parlamendi surveta, nagu ma olen nüüd kaks ja pool aastat näinud, mis tahes valitsus ehk, teisiti öeldes, punktivalitsus sellega toime ei tule.

Paagid on meil teatavasti tühjad, kuid inimest, kes tahab sooja tuba, ei huvita, kas ei ole masuuti või ei ole raha selle ostmiseks või on katlakütjad purjus ja ükski ei viitsi kütma minna. Loomulikult on see valitsuses oluline küsimus ja valitsus peab selle põhjusi analüüsima.

Mis nüüd aitab? Aitab mõistagi inimeste enda tarkus, see on väga õige lootus ja me peame kõik lootma, et igas külas, igas vallas on inimesed ise juba taibanud midagi teha ja et talv siiski kuidagiviisi üle elatakse. Ega see nüüd esimene keskmine või karm talv ei tule. Aga mida tasuks silmas pidada? Tähendab, on üks põhimõtteline viga, mis on ka meie energeetikutel küljes, selle oleme suurest Nõukogude Liidust kaasa toonud. Ameeriklased ütleva selle kohta, et meie energeetikutel on ikka kuradi mõnus, kui on üks kolakas jaam või on neid kaks kõrvuti koos seal Narva juures, aga ärgem tehkem seda, mis on Eestis võimalik ja mida on teinud inimpõlved, et energiat saada. Meil ei ole enam nii palju vanamehi, et haoraiumisega kogu Eesti energiavajaduse saaks praegu rahuldatud. Ei arva tõesti, aga see on reserv, mida me saaksime ära kasutada, parimal juhul umbes 7% (mõtlen kogu metsa, mitte ainult lepavõsa). Aga kõige olulisemat, mis aitaks energiatoodangut hajutada ja mis võiks praegusest tarbest katta teoreetiliselt vähemalt kolmandiku, ei tunnista mitte üks meie asjamees – nimelt tuuleveskeid, modernseid muidugi. Aga Taanis, Ameerika Ühendriikides (Californias) on tuuleenergeetika tohutult arenenud ja see nõuab ka valitsuse pingutusi. Ma ei süüdistata küll kumbagi valitsust. Minule on jäänud tunne, et kõik see kaks ja pool aastat on olnud üks võitlus tuuleveskitega. Ehk lähevad Riigikogus tuuleveskid ja muud veskid paremini käima. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma tänan! Palun kõnetooli Eesti Panga presidendi härra Siim Kallase!

S. Kallas

Kõrgeauline Ülemnõukogu! Ka minul on hea meel tõdeda, et me Eesti Pangas isegi ootasime võimalust esineda avalikkuse ees, rääkida nendest probleemidest, millest siin-seal on ajakirjanduses olnud torkeid, mida on väga intensiivselt arutatud kitsamates ringides. Ja kus siis veel, kui mitte seaduseandja ees, kui mitte oma tööandja ees öelda oma seisukoht Eesti raharingluses valitseva olukorra kohta ja ka Eesti rahapoliitika kohta, mis on muidugi seotud kogu majanduspoliitikaga. Kõigepealt mõni sõna kroonist, mis on tänaseks kaks ja pool kuud vana. Paljud meie hirmud, mida väga põhjalikult arutasime ka teiega, kui me arutasime maikuus rahaseadusi, olid õnneks ilmaaegu. Võib öelda, et krooni elu on olnud üsna soodne, kui võrrelda seda muude valuutadega. Nagu te olete isegi vahest tähele pannud, ei ole toimunud krooni väljavoolu, mis oleks ületanud sissevoolu. Vastupidi, septembri alguse seisuga on Eesti Panga valuutavarude tänu välisvaluuta sissevoolule suurenenud 225 milj. kr. Kurss on pidanud ilusti vastu, meie reservid on praegu piisavad, et kindlustada krooni

stabiilsust. Kui te mäletate, siis me arutasime kevadel väga palju eri valuutade kasutamise üle. Kogu maailmas eelistatakse kasutada ühte või vähemalt minimaalset arvu valuutasid, sest see ei too kaasa operatsioonilisi kulusid, suurt sekeldamist ega märkimisväärseid kahjusid valuutadega opereerimisel. Need, kes väga palju on toimetanud rublaga, on kaotanud võrreldes krooniga 78%. Selle võrra on rubla kurss langenud võrreldes krooniga. See tähendab, et need, kellel on rubla jäägid, on selle võrra vaesemaks läinud. Sama olukord on ka isegi teiste valuutadega, tänu muidugi sellele, et meie kroon on seotud Saksa margaga. Näiteks, kui võtta arvesse ka deposiidi protsent, s.t. protsent või intress, millega on võimalik maailmas raha hoiustada, ja arvestada seda, et see on Eesti pankades praegu 20, siis näiteks need, kellel olid hoiused Ameerika dollarites, on tänaseks kaotanud võrreldes krooniga 10,7%. Ka see, kes hoidis oma raha Soome markades, on kaotanud umbes 2%. Seega on olnud mõistlik hoida raha kroonides. Mõistagi on siin see risk, et kui meie Eesti Pangas koos Eesti valitsuse ja tulevase Riigikoguga muudame midagi oma rahapoliitikas või ei suuda vastu pidada mõnedele pressingutele, eelkõige inflatsioonipressingule, siis võib juhtuda, et see kroon ei pea vastu. Seetõttu on mul hea meel märkida, et tänasel päeval eksisteerib ühiskonnas konsensus selles, et kõva raha poliitika on majandusele ja ühiskonnale suur väärtus. Viimastel aegadel ma võin tõdeda ka märkimisväärset rahapoliitikat puudutavate seisukohtade ühtelangemist valitsuse ja Eesti Panga vahel, mis ei olegi nii tavaline nähtus ja mis ka varem on olnud küllaltki komplitseeritud.

Nüüd tulen ma minu ja Eesti Panga arvates meie kõige tõsisema majandusprobleemi juurde. See on kahtlemata inflatsioon. Inflatsiooniseis on väga tõsine. Hindade tõus tuleb peatada, maksu mis maksab. See on meie sõnum. See on Eesti Panga sõnum. Millised on praegu arvud? Juunikuus oli inflatsioon 58%, juulikuus 24,3%. Me mõõdame seda nn. tarbijahinnaindeksiga. Augustikuus oli inflatsioon eile avaldatud andmete põhjal 17,6%. Seda on väga palju. Rahvusvahelise Valuutafondi memorandumi prognooside kohaselt oleks augustikuu inflatsioon pidanud olema 5% piirides. Ka seda on palju. Kuid 17,6 ületab selle rohkem kui kolm ja pool korda. Sellisel juhul on äärmiselt tõsine küsimus, kuidas me suudame saavutada aasta lõpuks kuuinflatsiooni 1–2%. Inflatsioon on see võti, mis annab meile seletuse ka krediitiprotsessidele, sest pankade kõrged protsendid on tingitud inflatsioonist, mitte vastupidi. Pankade protsent on üks kõige tähtsamaid komponente rahapoliitikas, s.t. pangaintress, kui olla terminites täpne. Tähendab, me peame hakkama väga tõsiselt võitlema inflatsiooniga. Üks probleem, mis sellega seondub, on krediit. See on nüüd võlusõna, mis kõlab hommikul ja õhtul avalikel ja kinnistel esinemistel ja mida võib lugeda ajalehest. Kõigil on vaja krediiti ja kõik nõuavad, et andke ometi krediiti. Osa esitab seda

väga leebes toonis, osa on väga pahased, justkui Eesti Pank istuks mingi rahakirstu peal ja hoiaks sellest nelja käega kinni. Kui saaks ta sealt pealt ära kangutada, siis saaks selle esivanemate raha, mida seni on ainult juurde tulnud, kuidagiviisi krediidina välja anda ja aidata Eesti majandus jalule. Kuidas on asi tegelikult? Tegelikult on asi hoopis teine. Eesti Pank ei ole sugugi olnud krediidi suhtes täiesti puutumatu. Sellest rahast, mille Eesti Pank on lasknud ringlusesse, on 37% otseselt või kaudselt Eesti Panga krediit pankadele, mida ei ole üldse mitte vähe. Meie ülesanne on krediidipoliitikat mitte lõdvendada, jagades veel krediite laiali, vaid krediidipoliitikat jäigemaks muuta ja ülearust raha ringlusest ära korjata, sest ülearune raha ringluses, ka krediidid, eriti madalaprotsendilised krediidid, soodustavad inflatsiooni, mitte ainult ei soodusta, vaid tekitavad. See on raharingluse looduseadus. Kahtlemata me võime neid looduseadusi ignoreerida, kuid me oleme valinud tee, kus peab neid kasutama, seetõttu tuleb meil vaadata tõsiasjadele sellise pilguga. Samamoodi on krediidiprotsent seotud inflatsiooniga ja raharingluse tõsiasi on see, et reaalne krediidiprotsent peab olema positiivne ehk teiste sõnadega, krediidipankade krediidi keskmine protsent peab ületama inflatsiooni taset. Kui see on alla inflatsiooni taset, hakkab ta ise stimuleerima inflatsiooni, venitama tagasimaksuga ja seetõttu suurendab veelgi ringluses katteta raha hulka. Seega on krediidipoliitika jäigastamine meie elu kõige tähtsamaid nõudeid. Ma väidan siiski, et Eesti majanduse peamine probleem ei ole mitte krediidi saamine, vaid selle kasutamine, ehk teiste sõnadega, niisuguste projektide koostamine, kus sisaldub vastus küsimusele, kas laenu saab tagasi või mitte. See on suur töö, kuidas saada laen tagasi. Ka praegu on pangad väga ettevaatlikud laenude väljaandmisel, sest kogemus ei ole mitte hea, oma 350 milj. on nn. halbu laene, mille tagastamise tähtajad on juba möödas. Seetõttu ollakse pankades võrdlemisi tähelepanelikud nende suhtes, kes tahavad krediite. Ma toaksin mõned mudelsituatsioonid, millest on väga palju räägitud, kus nagu veetilgas peegelduvad paljud meie praeguse elu tõsiasjad. Hiljuti toimunud nõupidamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe juures toodi niisugune näide. Ladudes seisab 3500 t võid, 3000 t liha, selle all on kinni 93 milj. kr. Vaadake neid numbreid ja küsige, mis siis nüüd peaks tegema? Kust leida pank, kes annab 93 milj. kr. krediiti sellele tootjale, kes tootis lattu. Me ei leia niisugust panka. Kusagil ei räägita sellest, et ladudes seisev toodang on vaja alandatud hindadega maha müüa, nii nagu on kapitalisti esimene mõte. Meil aga pöörduakse igale poole mujale, valitsusse ja panka, ja ollakse väga pahased, kui ei saada raha selle toodangu katteks, mida tegelikult pole vaja. Eesti või tsirkulatsiooni kajastab just seesama situatsioon "Voimixiga", millest rääkis ka peaminister, see on konkurent ja kui nii edasi läheb, on probleem, kuidas põllumajandus ennast ära elatab. Seetõttu tuleb minna teist teed, langetada hindu, müüa maha toodang, mis

seisab, siis läheb ka raha liikuma. Seisvale toodangule ei saa keegi krediiti anda. Samamoodi on kujukas näide see, millest samuti härra peaminister rääkis, et on olemas 50 milj. marka, kuid ei ole neid projekte, mis vastaksid nii panga küsimusele, kuidas makstakse raha tagasi, kui ka Eesti Vabariigi prioriteetidele, et nad tõesti oleksid kasulikud ja vajalikud.

Pangad kui sektor ja pangandus kui sektor. Eesti Pangale esitatakse väga palju süüdistusi, et ta ei suuda pangandust juhtida ja korrale kutsuda. Nendest süüdistustest kumab sageli läbi soov näha Eesti Panka kui panganduse ministeeriumi. Sellist olukorda enam ei ole, kuid möönan, et ees on veel väga palju tööd, me oleme vähe kontrollinud ega ole praegu võimelised ütlema ühe või teise panga kohta, kas see on heal baasil või mitte. Eesti Pank ei ole täna võimeline peatama ka pankade pankrotti, mis on väga tõsine küsimus, mujal maailmas võetakse sageli sellised pangad riigi ülalpidamisele, et päästa kliendid. Täna ei ole ei Eesti riik ega Eesti Pank selleks võimelised, seetõttu jääb pankade pankrott nende klientide, omanike kanda.

Palju on juttu olnud, et rahad ei liigu, kuna panganduses rahad seisavad. See on palju arutatud ja uuritud teema. Põhjus on ikkagi selles, et toodang on langenud. Pangad ju kasutavad lõppude lõpuks teiste raha; kui need, kes panid oma raha panka, sattusid raskesse finantsolukorda ja võtsid oma raha pangast ära, ei ole pangal tõepoolest enam raha, millega maksta. Me oleme kehtestanud 48-tunnise normatiivi. Öeldakse, et pangad seda ei täida, miks te ei kontrolli? Kuid see 48-tunnine normatiiv on kehtestatud nende jaoks, kes tahavad seda kasutada, eelkõige klientide jaoks, selle alusel võib esitada pankadele pretensioone. Neid ka esitatakse ja neid ka lahendatakse. Ka Eesti Pank on maksnud kinni ühe pretensiooni, sest arveldus seisis meie süü läbi. Aga paljud kliendid viivad lillekimbu ja veel enam panga näitsikutele, et nende arveldused tehtaks kiiremini. Kui me sellist praktikat jätkame, siis me ei tule tõsiste jõupingutusteta sellest olukorrast välja. On tarvis avalikustada maksejõuetud pangad. Seda saab teha ainult klientide, Eesti Panga ja teiste pankade ühistöös, et avalikustada pretensioonid ja nõuda pankadelt kõige karmimalt nende tasumist. Eestis on praegu palju pankasid. Meie andmetel kuulub pankade kapitalist 70% nendelesamadele riigiettevõtetele, kes praegu kõige rohkem pretensioone pankade vastu esitavad. Alles eilses lehes võisin ma lugeda, kuidas Tartu Mööblikombinaadi direktor põhjas Tartu Kommertsbanka, mille omanik ja juhtkonna liige ta minu teada ka ise on. Need pangad loodi selleks, et saaksime mugavalt teha oma finantsoperatsioone, neid on 41 ja ainult koostöös omanikega me saame edasi minna, et vähendada pankade arvu ja panku ühendada. Muidugi on ka Eesti Pangal veel kõvasti tööd, me oleme saavutanud selle, et pankadel ei ole enam nn. deebetsaldot, s.t. pangad ei saa enam minna miinusesse, see ei takista arvelduste liikumist. Me kehtestame uued,

karmimad sanktsioonid nende pankade vastu, kes ei tee arveldusi õigel ajal, kuid muidugi see ei lahenda arvelduste probleemi, mis on seotud raha puudumisega.

Arveldustest Venemaaga. Minu seisukoht on sama, mis mul oli juba kevadel ja talvel, kui ma esinesin Ülemnõukogu ees. Asja tuum on selles, et rubla kurss on Eesti krooni suhtes langenud 78%. Meil oli ja on praegugi palju hirne seoses rublaarveldustega. Me leppisime Venemaa keskpangaga kokku, et rublaarveldused hakkavad pärast Eesti rahareformi käima tsentraliseeritult läbi keskpankade. See süsteem ei läinud käima ja takistuseks kujunes ikkagi see, et kuidagi ei suudetud kokku leppida ega saanudki kuidagi kokku leppida konverteerimise mehhanismis. Seejärel me leppisime Venemaa keskpangaga kokku, et pankadel lubatakse vabalt rahaturul opereerida, s.t. avada korrespondentiarveid. Ühtlasi lubasime pankadevahelise rublaringluse, s.t. rubla ostu ja müügi. Eesti pankadesse tuli augustis 530 milj. rbl. ja ära läks 520 milj. rbl., seega oli see tasakaalus. Kuid meil on märke, et kavandatakse rubla agressiooni. Ettevõtted on hakanud omavahel arvlema rublades. Kui me nii edasi läheme, siis hakkavad nad varsti ka palka maksma rublades ja nii olemegi osal Eesti territooriumil rublatsoonis tagasi. Seda me ei saa mingil juhul lubada, me peame muutma rublaringluse reegleid. Mõte oli panna rubla vabalt turule ja muidugi selle turu üks komponent on see, et Eesti pankadel peab olema võimalus opereerida Vene turul. Suuline kokkulepe on põhimõtteliselt juba ammu olemas, härra peaminister rääkis siin, et seda lubadust kinnitati veel kord. Seejärel on võimalik rubla positsioon sulgeda, nagu pangakeeles öeldakse, s.t. müüa rubla maha kõva valuuta vastu, tuua kõva valuuta siia. Kuid ma toonitan veel kord, rublaarveldused on praegu komplitseeritud, sest rubla ja Eesti krooni staatus on erinev. Seetõttu on sõnum kõigile klientidele: arveldada kõva valuuta alusel Venemaaga. Pankadest saadud andmetel laienevad kõva valuuta alusel tehtavad arveldused pidevalt ja kulgevad täiesti normaalselt. Lätiga lepiti eile kokku kõva valuuta baasil tehtavates arveldustes, see on suur samm edasi ja on ka märk teistele pankadele.

Lõpuks tahan öelda, et mitmesugused protsessid, mis me oleme käivitanud, vajavad jätkamist. Majanduse liberaliseerimine toob mõningate ponnistuste järel kasu. Ma toon ühe huvitava näite, mida kuulsin ühel konverentsil, kus räägiti Poola kogemusest. Poola juhtkond, kes oli sotsialismileeris suhteliselt edumeelne, võttis kätte ja istus päevast päeva ümber laua koos ja arutas, kuhu suunata krediite, kuidas kasutada väliskrediite, kuidas oleks mõistlikum, missugused on prioriteedid. Aastate jooksul võeti 25 mljr. dollarit krediiti, mis viis Poola põhimõtteliselt finantskatastroofini. Eksport viidi 5–6 mljr. dollarini aastas. Poolas ei võeta enam ammu väliskrediite, neid krediite makstakse tagasi, majanduse liberaliseerimine on aga andnud 14-miljardilise ekspordi – see tähendab, tunduvalt suurema. See on ka meie

perspektiiv ja meie lootus, aga ka import peab olema liberaliseeritud ja muidugi omandi ringlus peab olema korraldatud nii, et impordi ja väliskaubanduse liberaliseerimine annaks meile tulemusi. Teiste riikide majandusreformaatorid, kes olid sellel konverentsil, kinnitasid, et rahapoliitika liberaliseerimist (meil on see tehtud) avastab iga maa üllatavalt palju kaupu, mida on võimalik eksportida ja millega on võimalik välisturul toime tulla.

Aeg hakkab täis saama. Ma olen valmis kõnelema veel palju nendest väga huvitavatest kogemustest, mis me saime Eesti rahasüsteemi uuendamisel. Me oleme ühiskonnaga ühiselt otsustanud viia ellu kõva raha poliitikat, seda teed tuleb edasi minna, sest alternatiivi ei ole. Kõikidele muudele projektidele ja küsimustel võin ma ainult vastu küsida, mis on siis alternatiiv. Üks inimene, kelle käest ma seda küsisin, ütles, et alternatiiv oleks minna tagasi Nõukogude Liitu. Aga isegi seda alternatiivi ei ole enam, ka SRÜ-s on turumajandus, ei maksa loota, et me hakkame sinna kuulumise eest mingisugust vaheltkasu saama. Seetõttu tuleb meil liberaalse rahapoliitika elluviimisel järjekindlalt edasi minna, see on Eesti Panga seisukoht ja selle nimel me Eesti Pangas töötame. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, härra president! Lugupeetud rahvasaadikud, teil kõigil on nüüd kaks arvamuse avaldamise võimalust. Nii et valige, kas küsimused või sõnavõttud. Priidu Priks.

P. Priks

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud Eesti Panga president, viimastel päevadel enne rahareformi tõid paljud ettevõtted kohvritega pankadesse raha, nende ettevõtete nimed lubati avalikustada, aga seda ei ole kuulda olnud. Kustkohast on minul kui Ülemnõukogu liikmel võimalik saada need andmed, et seda lünka täita kas või Kohtla-Järve suhtes? Aitäh!

S. Kallas

Need andmed olid meil täielikult olemas, me andsime need valitsusele. Tiit Vähi vangutab pead. Minul on niisugune mulje, et me andsime need andmed valitsusele, et otsustada, keda avalikustada ja keda mitte. Ma võtan selle küsimuse kohe üles, igal juhul need andmed on meil veel olemas ja see on jäänud lihtsalt kahe silma vahele. Suurem osa ettevõtteid olid kaubandusettevõtted ja need, kes tõid suurema raha, olid kaubandusettevõtted, see oli meil seal andmetes sees.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha.

K. Koha

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud Eesti Panga president. Ei ole saladus, et uuesti elavneb sularahaga arveldus. Mida Eesti Pank kavatses selle vastu ette võtta? Kui me olime rublatsoonis, oli ettevõtete vahel massiline sularahaarveldus. See protsess aina süveneb. Minu andmetel on põhipõhjus see, et panku ei usaldata.

S. Kallas

Eesti Pank tagab kõigile rahaomanikele selle raha kasutamise ükskõik millises vormis, kas sularahaga või sularahata vormis, klientidel peavad olema mõlemad võimalused. Pankade usalduse tõstmine pankade vastu on pankade probleem, me rääkisime sellest möödunud nädalasel pankade nõupidamisel. Mõnda panka kliendid usaldavad, mõnda mitte. See on pankade ellujäämise küsimus. Kui raha enam panka ei tule, siis pole ka kuskilt midagi teenida ega võimalik laenu anda, seetõttu peaksid pangad tegema sellest ise vastavad järeldused. Osa pankasid on tõstnud tunduvalt deposiidiprotsenti ja on teinud muid aktsioone, et tõmmata raha pankadesse. Nendesse on ka raha tulnud. Muide, huvitav on märkida, et mitmesse panka on tulnud sisse välisdeposiidid, s.t. välisriikide kodanikud lähematest maadest toovad Eestisse raha sisse. Nii et see on põhimõtte küsimus, seda administratiivselt reguleerida ei saa, seda võib vaadata ainult ühenduses Eesti panganduse usaldusväarsuse tõstmisega. Kahtlemata on siin meil veel tööd, et tõsta pankade usaldusväarsust ja parandada pankade maksedistsipliini, selles on see põhiüha. Aga muidugi on Eesti ettevõtetes ka veel vanu harjumusi ja ettekujutus, et sularahaga arvlemine on parem. Ma ei ütleks, et see praegu suureneb, see on küll probleem, kuid me ei kavatse seda administratiivselt reguleerida. Niipea kui me hakkame mingil moel administratiivselt reguleerima, saavutame vastupidise efekti.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Nagu ma aru sain, on pankasid liiga palju. Hiljaaegu võttis Ülemnõukogu vastu otsuse ühistute kohta, milles lubatakse teha ka krediidiühistuid. Minu andmetel oli 1939. aastal Eestimaal selliseid krediidiühistuid, kes

andsid talumeestele odavaid laene, 150 ringis. Vastavalt selle seaduse rakendusotsusele tuleks ka pangaseadus ringi teha. Kuidas te suhtute sellistesse krediidiühistutesse ja kuidas Eesti Pank kavatses neid aidata? Aitäh!

S. Kallas

Tõepoolest, seadus lubab krediidiühistute loomist. Kui mõni krediidiühistu hakkab tekkima, siis vaatame, kuid ei maksa unustada, et pank saab olla siis pank, kui tema kapital on 6 milj. kr. Kui ei ole nii suurt kapitali, siis me ei saa teda lugeda täisväärtuslikuks pangaasutuseks. Need on Euroopa normatiivid, mida me tahame kehtestada selle aasta jooksul ka Eesti pankades. Mis puutub sellesse projekti, siis härra Arro esitas kõik need väited, millele ma olen võimeline tõsiselt vastu vaidlema. Kust võtab see krediidiühistu raha, selleks et anda odavat krediiti? Miks arvatakse, et kui luua palju väikesi panga- ja krediidiuasutusi, tekib sinna imeväel mingisugune raha ja seda saab palju paremini kätte kui mõne suure panga käest? Maailmas on sellised krediidiühistud hiljem sulanud kokku suurteks pankadeks, nii Soomes kui ka mujal Põhjamaades. Ma olen selles suhtes skeptiline, me ei kavatses neid krediidiühistuid mingil moel toetada ega ka takistada, kui need vastavad seadusele, kuid me esitame neile oma nõude nagu teistelegi pankadele, ainult see saab tagada raharingluse normaliseerumise Eestis. Sest vaadake, nendes väikestes pangaasutustes me avastame müstilisi asju, aastaid oli pangandus kontrolli alt väljas, paar aastat ei eksisteerinud pangarevisjoni. Alles sel aastal on tehtud tõsiseid pangarevisjone, kuid väga palju tööd on veel ees. Omandisuhted põimuvad, ühed ja samad omanikud on mitmetes pankades, nad laenavad üksteisele ja seetõttu tekivad niisugused rahad, mida mujal maailmas ei tohi üldse kasutada, aga nendele jälile saada on ka üsna raske. Seetõttu ma ütlen põllumeestele, et teie lootused, et laenu- ja krediidiühistud lahendavad põllumajanduse finantseerimise probleemi, ei ole õigustatud. Ma arvan, et lahendus tuleb leida mujalt. Ma lihtsalt ütlen, et vaevalt see eriti palju aitab põllumajandust.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud Eesti Panga president! Mul on küsimus, mis puudutab Eesti Panga seisukohta praegu käimasolevate palgamiinimumi läbirääkimiste suhtes. Missugust palgamiinimumi

tõusu ja sellega seoses ka elatusrahade tõusu ning pensioniseaduse rakendamise viisi peab Eesti Pank Eesti rahapoliitika seisukohalt võimalikuks, optimaalseks või kahjulikuks?

S. Kallas

Vaadake, igapäev on ühiskonnas oma töö ja oma seisukoht. Eesti Pank on vastastiival ja peab olema sellisel seisukohal, et ühtegi põhjendamatut väljamaksu ei tule. Nagu ma ütlesin, on meie põhiline eesmärk tagada või saavutada hindade langus, peatada inflatsioon. Kui me suudame ka krediitipoliitika kaudu mõjutada inflatsiooni hindade langemise suunas, kaob elatusrahade tõstmise vajadus. Sest vaadake, kui tõusevad hinnad, siis tõusevad palgad, siis tõusevad jälle hinnad, siis jälle palgad, nii tekib kuulus inflatsioonispiraal ehk palkade-hindade spiraal, millele lihtsalt ei ole enam võimalik pidurit peale panna. Kui me tõstame kõiki neid väljamakseid, siis tekib kohe küsimus – kuidas säilitada eelarve tasakaal. Niipea, kui eelarve tasakaalu ei õnnestu säilitada, tekib katteta krediitide väljaandmise oht, mitte rahatrükkimise oht ega katteta raha väljaandmise oht, vaid just katteta krediitide väljaandmise oht, sest pressing Eesti Pangale on väga suur. Sellega on võimalik saavutada, et Eesti Pank annab järele, kuigi ta paneb kõigest jõust vastu. Seega on Eesti Pank seisukohal, et kõigi nende väljamaksete tõstmist tuleb äärmiselt tõsiselt kaaluda. Ma mõistan kogu seda sotsiaalset problemaatikat, kuid ma näen siiski ka teisi lahendusteid, ühiskonna põhimõttelist ümberkorraldamist, pensionikindlustuse, hariduse, tervishoiu ümberkorraldamist, mis võtaksid neid pingeid maha. Toonitan veel kord – mitte palkade tõus ei ole lahendus. Lahendus on hindade tõusu peatamine. See on Eesti Panga seisukoht.

Juhataja

Suur tänu! Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma käisin ennist ennast kiitmas ja nüüd ma pean ütleva, et ma olen siin saalis ja Euroopas kõige väiksem pangandusetundja, ilmselt sellest on ka küsimus pisut lollivõitu. Ma sain kahe ettekande peale kokku teada, et laenuprotsent (peaminister ütles seda) on viimasel ajal kolm korda langenud ja on praegu 40%, millest ma järeldan, et see oli kunagi 120%. Teie ütlesite, et deposiidiprotsent on praegu 20. Kas ma sain kõigest õigesti aru?

S. Kallas

Täielikult. Pangaprotsent enne rublaringluse lõppemist oli kuni 200. See on tõesti täpselt nii, et praegu on laenuprotsent umbes 40. Kuid ma veel kord toonitan, tulen jälle tagasi selle hobuse juurde, millel me juba ratsutasime, et inflatsioon on vaja peatada, siis langevad ka pangaprotsendid, muidu ei suuda keegi neid alla viia. Praegu on deposiidiprotsent, millega mitmed pangad raha sisse võtavad, tõesti 20, pikaajalisi võetakse ka suurema protsendiga sisse.

Juhataja

Suur tänu! Rein Tamme.

R. Tamme

Tänan, härra juhataja! Härra Kallas, öelge, kui otstarbekaks te hindate Eesti krooni revalveerimist?

S. Kallas

Jah, vahepeal oli kõva kuulujutt, et Eesti kroon kavatsetakse revalveerida. Kui kitsalt vaadata, siis meie reservid lubavad Eesti krooni revalveerida. Kuid küsimus on selles, kas see on majanduslikult otstarbekas. Praegu me kavatseme oodata, vaadata, kuidas areng edasi läheb, praegu otseselt niisugust sammu kavas ei ole. Me oletame ja oleme seda planeerinud, et raha peab hakkama ka välja voolama, tähendab, sellestasast juurde tulnud rahast peab hakkama maksma impordi eest ja seetõttu peab ka krooni reserv hakkama vähenema. Meil oli prognoositud teatud vähenemine ja seejärel stabiliseerumine, tõus. Praeguseini seda vähenemist ei ole tulnud. Me ei oska hinnata, mis saab. Kogu aeg on tulnud juurde, jumal tänatud muidugi. Praegu me ei planeeri revalveerimist. Devalveerimise me keelasime teiega ühiselt ära, õigemini, teie keelasite meie ettepanekul ära, seetõttu peame sügisel Rahvusvahelise Valuutafondi ekspertidega nõu, kas see samm on otstarbekas. Sest vaadake, revalveerimine teeb meie tooted vähem konkurentsivõimelisteks. Kogu asi on praegu selles, et rahapoliitika seisukohalt on loodud ideaalsed tingimused ekspordiks. Niipea kui me revalveerime, tõstame automaatselt oma toodete hinda. Nendesamade valuutade suhtes, mida ma ennist nimetasin, on Eesti toodang läinud vastavalt kallimaks, seda võib hinnata nii- või naapidi.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud härra pangapresident! Kaks küsimust.

Esitan ainult esimese küsimuse. Venemaa Pank võttis vastu otsuse ettevõtete vastastikuste arvelduste kohta. Kui see protsess lõpule jõuab – aga see toimub ilmselt küllaltki kiiresti –, siis tulevad Venemaa ettevõtted välja sellest kollapsist, kuhu nad on sattunud. Igatahes on juba teatud lootusi, on juba teatud nihkeid mõnedes Venemaa tööstusharudes.

Analoogilisse olukorda on sattunud paljud meie ettevõtted, kes asuvad Eesti Vabariigi territooriumil ja on tema jurisdiktsiooni all. Kas ka meil kavatsetakse mingil moel teostada analoogilist aktsiooni ja ühendada see aktsioon, arvestades tarnitavate ettevõtete ja Eesti toodangu tarbijate vastastikuseid võlgu, kahe panga tasandil? Tänan!

S. Kallas

Siin on kaks aspekti. Viimane aspekt, millest rääkis härra Lebedev. On võimalikud tasaarvestused Venemaa keskpanga ja Eesti Panga vahel ehk teiste sõnadega, Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel. Nende üle peetakse läbirääkimisi, see ongi see vastastikune võlgade kustutamine, millest on olnud juttu kevadest saadik. Ma ei oska praegu kommenteerida, mida see kaasa toob. Me peame need aspektid väga tähelepanelikult läbi vaatama, sest, vaadake, meie võime need võlad maha kirjutada, kuid kuidas me pärast kirjutame maha need ettevõtete võlad, millistel on vastavad juriidilised alused, see on väga tõsine küsimus. Teine aspekt on vastastikused tasaarveldused. Siin viibivad nii härra Vähi, härra Taal kui ka härra Miller, kellega koos, niipea kui see valitsus võimule tuli, intensiivselt alustasime keskustelusi ja diskussioone teemal "Tasaarveldused Eesti majanduses". Minu meelest, valitsuse liikmed võivad seda kinnitada, ei ole me vaatamata kõikidele pingutustele suutnud leida adekvaatset lahendust, sest sellist tasaarveldust, mida siin mõeldakse, mida vanasti tehti NSVL Riigipanga raames, kui kõik oli üks pank, kui lihtsalt käsu korras kirjutati osa võlgasid vaba jäägi arvele, ei ole võimalik tänapäeval teha. Tööstuse Keskliidu initsiatiivgrupp on lubanud, et nad esitavad projekti, kasutades arvutustehnikat. Kui nad esitavad, oleme valmis seda tähelepanelikult uurima, kuid põhimõtteliselt on ikkagi see probleem, et kui ettevõtte A on võlgu ettevõttele B või ettevõtte B on võlgu ettevõttele C, siis ei saa ettevõtet A panna võlga maksma ettevõttele C, kuna need, mille eest nad on vastastikku võlgu, on hoopis erinevad asjad ja võib-olla üks pool neid võlgu üldse ei tunnista. See on

juriidiline pool. Teine on see, et kusagilt ikkagi mingisugune metsik krediit tasaarvelduste peale välja antakse ja see põrkub jällegi sellele küsimusele, kuhu siis ikkagi see krediit antakse ja kuidas see tagasi makstakse. Seda tegid, muide, moldaavlased, kasutades vana nõukogude juhendit ja saavutasid ettevõtete vastastikuste võlgade kahekordse kasvu, s.t. vastupidise tulemuse. Praegu on Venemaa keskpank sellega saavutanud rublakursi katastroofilise languse, nii et meie ei usu sellise tasaarvelduse võimalikkusse. Keegi ei tohi oodata mingisugust müütilist tasaarveldust, müütilist abi. Võlad on vaja ära maksta. Tähtjaks tasumata võlg on varjatud vargus, see on kõigi Eesti pankade ühine seisukoht.

Juhataja

Suur tänu! Rein Järlik.

R. Järlik

Austatud härra juhataja, austatud härra Eesti Panga president! Krooni kurssi ja meil kujunenud palkade-hindade suhet põhjendati sellega, et kuigi välismaalasele on Eesti kaup väga odav, suurendab see maailmaturul Eesti kauba konkurentsivõimet ja elavdab ekspordi. Kas te võite tuua mõne näite, mis seda prognoosi kinnitab või kinnitab alanud protsessi algust? Aitäh!

S. Kallas

Mul on olemas väga huvitavad andmed. Täna hommikul sain maksebilansi andmed. Kuid need on niivõrd uued, need andmed on saadud esimest korda rahvusvahelise metoodika järgi, ma ei julge neid lihtsalt välja tuua. Täna hommikul tehtud analüüs on põgus, kuid see näitab suurt pööret ekspordi suunas, Eesti majanduses on toimumas pööre ja meie eksport kasvab. Need andmed vajavad veel uurimist, siiski võib öelda, et ümberorienteerumine on alanud. Ma ei julge praegu veel numbreid öelda, ma usun et see kannatab veel mõne aja. Eksport konverteeritava valuutaga maadesse on kiiresti kasvamas.

Kursi küsimus. Sellest on kuluaarides palju räägitud ja ka lehtedest on läbi jooksnud, et kursiga tehti rahvas vaeseks jne. Vaadake, on asju, mida on võimatu teisiti teha. Kui me reformi täna teeksime, siis me peaksime tegema nii, et Saksa mark võrdub 14 Eesti krooniga, sest valuuta on üks kaup ja see ei ole päriselt võrreldav. Inimene, kes teenib 1600 Eesti krooni, ei teeni 200 Saksa marka, vaid teenib ikka 1600 Eesti krooni, mille eest ta võib osta muuhulgas ka 200 Saksa marka, kui osutub otstarbekaks. Kuid see on põhimõtteliselt teine lähenemine. Kui me oleksime teinud kõrgema kursi, siis oleks viivitamatult alanud valuuta

spekulatsioon, tähendab, oleks olnud väga kasulik silmapilkselt vahetada oma kroon Saksa marga vastu, paisata see rublaturule, osta kokku rublasid, kasutades erinevat hindade taset. Jutud sellest, et kursiga oleks võinud Eesti rahva rikkaks teha, olid alusetud, niisugune asi oli täiesti võimatu. Sellisel juhul oleks tulnud hakata väga tugevalt piirama valuuta liikumist. See ei vastanud ju meie kontseptsioonile. Kuluaarides on öeldud, et Eesti rahvas tehti paljaks. Tehti seda, mida sel hetkel teha sai. Ei oleks tohtinud teha ei kõrgemat ega madalamat kurssi.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra panga president! Sotsiaalsete protsesside juhtimisel on teatavasti väga tähtis tagasiside, tagasiside on selline asi, mida enne kätte ei saa, kui asi on ära tehtud. Ma tahan küsida sellise Tarkade Klubi küsimuse: nüüd, 3 kuud pärast rahareformi, nähes tagasisidet, öelge, palun, kas rahareformi komitee liikmena teeksite ka praegu kõik need otsused, mis te tegite, ja kas te nägite ette neid tagajärgi, mis on tekkinud?

S. Kallas

Ma ütleksin niimoodi, et prognoositi halvemaid tagajärgi, kui tegelikult juhtus. Praegu ei ole põhjust midagi kahetseda, kõik need otsused on osutunud õigeks. Ma ei näe midagi niisugust, mida me oleksime suutnud ja pidanudki vältima, mina teeksin kindlasti kõik samad otsused. Me kartsime, et me ei suuda kehtestada krooni kui reaalselt maksevahendit, me kehtestasime krooni kui legaalse maksevahendi, aga kartsime, et tsirkuleerima jäävad teised valuutad. Ka Ülemnõukogus oli selle üle diskussioon, kui me võitlesime väga kitsaste valuuta kasutamise reeglite vastu Eestis endas. Täna me võime öelda rahustuseks härra Tähistele, kes tookord väga kõvasti protsessis nende mõtetega, et me tõesti mõtleme tulla uuesti liberaliseerimise juurde, kuna need hirmud ei täitunud. Me kartsime väga, et algab valuuta väljavool, seda ei toimunud, vastupidi, siamaani on asi läinud positiivselt, nii et mina teeksin küll kõik samad otsused.

Võib-olla organisatsiooniliselt oleks pidanud valutavahetust ennast paremini ette valmistama, see kasvas hetkega 55 korda. Seda me ei osanud ette näha ja seetõttu olid alguses, nagu te mäletate, väga tõsised probleemid. Rahareformi organiseerijad võtavad selle kohta tehtud kriitika omaks.

Juhataja

Suur tänu! Ain Tähiste.

A. Tähiste

Aitäh! Austatud juhataja, austatud panga president! Ma tahan küsida, millal Eesti Pank võiks legaliseerida näiteks rubla ja teiste mittekonverteeritavate valuutade noteerimise Eesti kommertspankade poolt Eesti Vabariigis just sularahana?

S. Kallas

See on küsimus, millest ma natukene enne rääkisin. Kui meie hirmud välisvaluuta, kõva valuuta osas on osutunud alusetuks, siis ei saa seda öelda rubla kohta. Me oleme ju lubanud rublaga kaubelda, see tähendab, rubla noteerimine toimub valuutabörside vahendusel ja pankadevahelises kaubanduses toimub rubla noteerimine. Eesti Pank ei noteeri rubla ametlikult, tulevikus võib selle kurssi hakata fikseerima, kuid praegu on situatsioon rublaga ebaselge. On kaks olulist momenti, mis panevad meid mõtlema: niipea kui me laskime pangad vabamalt rublaga opereerima, läks rubla ettevõtetevahelistesse arveldustesse, s.t. et ühed Eesti ettevõtted kippusid teistele Eesti ettevõtetele maksma rublades. Õnneks need teised ei võtnud rubla vastu ja informeerisid meid. Teine küsimus on see, kui me saavutame selle ametlikult. Venemaa seadusandlus keelab mitteresidentidel osaleda Venemaa valuutaturul, nii et see on kahepoolne probleem. Kui Eesti pangad saavad seal vabalt osaleda rublaturul, siis muidugi ei ole siin mingit takistust rublaturule. Ausalt öeldes me oleme Venemaa seadustest üle astunud, lubades pankades rublaga opereerida. Eesti Panga nõukogu hakkab teisipäeval arutama just rublaringluse küsimusi, kuid me oleme ette valmistanud suhteliselt ettevaatliku otsuse, me kardame rubla agressiooni, me kardame, et Eestisse hakataks mitmesuguseid kanaleid pidi sisse tooma suurel hulgal rubla, kuid samal ajal peaks loomulikult toimuma rublakaubandus, see oleks oluline kogu meie väliskaubanduse seisukohalt. Nii et konkreetset vastust ei oska ma praegu anda.

Juhataja

Suur tänu! Esimese ringi küsimused on esitatud, algab teine ring. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Härra ettekandja, ma ei ole nõus, ma ei ole teie pangandusala ande austaja. Muide, selles suhtes austan ma rohkem Geraštšenkot, keda

hindavad üldiselt paljud maailma pankurid, välja arvatud Rahvusvaheline Valuutafond. Aga see on arusaadav, mis põhjusel Rahvusvahelisele Valuutafondile ei meeldi Geraštšenko ja teised. Ma ei ole nõus teie hinnanguga sellele vastastikusele arveldusele, sest praktika näitab, et need ettevõtted, kellele selline arveldus tehti, on mõnevõrra teistest ette jõudnud.

Miks pole Venemaa ja Eesti pankade vahel kokkuleppeid rubla ja krooni funktsioneerimise kohta? Kas tõesti ei saa kehtestada mingisugust lepingulist kurssi, kas tõesti ei saa sisse seada mingisuguseid korrespondentiarveid? Teie vastus kolleeg Ain Tähistele kõlas ebaeenvõlt. Mulle jäi mulje, et sellise seisukohavõtuga tahab Eesti Pank oma muredest vabaneda, aga ettevõtjal ei ole sellest kergem.

Ma arvan, et Eesti Pank peab esmajärjekorras huvituma Eesti ettevõtjatest ja kaitsma nende huve, sest nemad ju annavad teile raha teie panga jaoks.

Miks pole seda küsimust senini lahendatud? Täna!

S. Kallas

Siin oli terve hulk probleeme, millele ma osaliselt juba vastasin. Mis puutub kokkulepetesse Venemaa keskpanga ja Eesti Panga vahel, siis neid on õige mitu, kuid kõikides kokkulepetes on üks küsimus, millele ma juba alguses juhtisin teie tähelepanu: raha staatused on põhimõtteliselt erinevad ja see raskendab kogu seda asja. Me saame suhelda ainult rahaturu kaudu, praegusel hetkel keelab Venemaa seadustik rahaturu liberaalse korraldamise, s.t. residentide ja mitteresidentide vastastikuse osalemise. Mis puutub Eesti Panga vastutusse, siis ma ütlen veel kord, et Eesti Pank üritas seda korraldada tsentraliseeritult, üritas seda asja pidada just nimelt enda käes, sai aga väga ruttu aru, et sellest ei tule midagi välja ning andis ettevõtjatele võimaluse vabalt opereerida oma pankade kaudu. Paljud ettevõtted saavad ise vabalt opereerida Venemaa turul, seetõttu ei ole see etteheide päris õige. Ma rääkisin, mida me Eestis kardame. Mis puutub Geraštšenkosse, siis minul isiklikult on temaga väga hea läbisaamine, tunduvalt parem, kui tema eelkäija Matjuhhiniga. Ei saa siiski öelda, et maailma pangaringkondades tema seisukohti jagatakse, kuigi inimesena hinnatakse teda tõesti kõrgelt. Ma kohtusin hiljuti IMF-ile täielikult vastandliku majandusteadlaste rühmituse tegelasega, kes ütles, Geraštšenko on maailmas ainuke pangapresident, kes hävitab omaenda raha. Sügisel me olime esimesed, kes alustasid läbirääkimisi NSVL Riigipanga osakonna ühendamise asjus, asi sujus hästi, ta suhtus Matjuhhinist märgatavalt tolerantsemalt Eesti taotlustesse, aga rahapoliitikas on vaated erinevad, nii et elu ei ole mustvalge, on ühtesid ja teisi tahke.

Juhataja

Suur tänu! Tõnu Saarman.

T. Saarman

Austatud juhataja, lugupeetud Eesti Panga president! Teatavasti jätkatakse paljudes asutustes palkade maksmist tšekiraamatutega, mis on tekitanud palju lisatööd asutustele ja sekeldusi inimestele. Kas te peate sellise poliitika jätkumist õigeks?

S. Kallas

Ei pea. See on asi, mida tuleb väga tähelepanelikult uurida. Keegi ei keela kasutamast tšekiraamatuid, loomulikult on see progressiivne vorm, aga kui selle taha peidetakse ettevõtte maksujõuetust, s.t. antakse välja kogemata või mingil moel ettevõtete kätte sattunud tšekiraamatuid, millel ei ole katet, siis on see äärmiselt ohtlik ja meil tuleb selliste juhtumitega spetsiaalselt tegelda. Keegi ei keela, aga mingisugust sundust tšekiraamatute kasutamiseks ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra president! Teie ettekandest jäi kõlama teie positiivne suhtumine, sest analüüs näitas ekspordi järsku juurdekasvu. Kahtlemata on see Eesti Pangale positiivne tegur ja seepärast tähendab hea käive valuutat, mis laekub vabariigi eelarvesse. Sellele vaatamata huvitab mind küsimus, kas Eesti Pank analüüsib tähelepanelikult ekspordilaekumiste artikleid. On täiesti ilmne, et see eksport pole esile kutsunud toodangu väljalaske juurdekasvu vabariigis. Arvatavasti teate teie paremini kui keegi teine, et meil on toodangu järsk langus. Kas te võite täpselt öelda, milliste artiklite arvel tekkis see mitmekordselt suurenenud eksport? Kas Eesti Panka lohutab selline ekspordi edu? Tänan!

S. Kallas

See on väga huvitav ja vajalik küsimus kogu Eesti majandussituatsiooni mõistmiseks. Esimene vastus on, et meil ei ole piisavalt ülevaadet eesti majandusest, endiselt teeb statistikaamet ülevaate riigiettevõtete kohta väikese arvu ettevõtete baasil, seetõttu ei kajastu kõik ametlikus statistikas. Me ei ole analüüsinud, me peame analüüsima neid nähtusi märksa

põhjalikumalt. Praegu pannakse kokku maksebilanssi, selleks tehti ettevalmistusi pool aastat. Eesti Pangas on esimesed andmed selle kohta, nüüd on statistika märksa ülevaatlikum, see võtab teatud rahvusvahelise metoodika järgi andmed kaheksalt ametkonnalt ja saab natukene täpsema ülevaate. Kauba bilanss on selle järgi positiivne, tähendab, kaupade väljavedu ületab sisseveo, kuid me peame seda tõesti veel tähelepanelikumalt analüüsima. Teine asi on see, et raha, mis Eesti Panka tuleb valuuta näol, on n.-ö. raha sissevool, mis ei ole seotud kaubavahetusega, vaid on seotud sellega, et inimesed vahetavad oma raha Eesti kroonide vastu. See on teine nähtus. Detailset vastust ma anda ei suuda, kuid ikkagi võib kauba bilansi positiivset muutust ekspordi suunas lugeda majanduslikult heaks näitajaks. Eks me peaksime koos statistikaameti ja majandusministeeriumiga neid andmeid põhjalikumalt uurima ja analüüsima, mis siis Eesti tootmises toimub, sest on ju ka hulgaliselt uut sektorit, mis üsna edukalt toodab ja ekspordib, aga muidugi, analüüs peab olema märksa ulatuslikum ja põhjalikum, sellega ma olen täiesti nõus.

Juhataja

Suur tänu! Kas võib arvata, et küsimused on esitatud? Läbirääkimisi jätkab Tiit Made.

T. Made

Suur tänu, härra spiiker, initsiatiivi ilmutamise eest ja aitäh Siim Kallasele hea, ülevaatliku, põhjaliku ettekande eest, mis põhimõtteliselt sunnib tegema kaks olulist, minu meelest olulist järeldust, analüüsides Eesti majandust. Esimene on see, et Eesti Tööstuse Keskliit, Eesti Ametiühingute Keskliit ja Põllumajandustöötajate Keskliit ei ole mitte ilmasjata mures oma tuleviku ja igapäevase toimetuleku pärast, sellepärast, et härra Kallase sõnavõtust selgus päris hästi: arveldused ei lähe, krediidiressursse on vähe, krediidiprotsendid on kõrged, ettevõtjatel on raske maksta oma tooraine eest, ettevõtjatel on väga raske luua uusi töökohti, veelgi enam, säilitada vanu töökohti. See on meie majanduse käesoleva hetke üks kõige suuremaid probleeme, mistõttu ei ole sugugi mitte ilmasjata, et osa saadikuid viitsis siia kokku tulla, et kuulata, milline on meie majanduse olukord, ja näidata enne meie lahkuminekut, et me valutame südant Eesti majanduse pärast, mida me ka tõesti teeme, vaatamata nii Ülemnõukogu kui ka valitsuse kohta tehtud kriitikale selle eest, et need majanduse eest piisavalt ei hoolitse.

Teine probleemidering, mis täna selgus mõlemat ettekannet kuulates ja eriti Siim Kallase põhjalikku mõttevahetust seedides, on see, et me oleme jõudnud Ladina-Ameerika inflatsiooni sündroomini. See on meie majandusele muidugi hukatuslik, see on hukatuslik

seetõttu, et lastes hinnad vabaks, me ei kujutanud ilmselt päris täpselt ette, kuhu me välja jõuame, aga välja oleme jõudnud nii kaugele, et hinnad tuleb uuesti kontrolli alla võtta, hinnad tuleb uuesti külmutada ja seda valitsuse tasemel, see tähendab, me peame minema vastuollu oma majanduspoliitikaga, nende põhimõtetega, mida me oleme välja kuulutanud. Muud võimalust hinnasüsteemi üle kontrolli saavutamiseks me ei näe.

Mul jäi veel niisugune mulje, et Eesti Pank ei ole piisavalt sõltumatu, piisavalt iseseisev suhtlemises valitsusega ja et Eesti Pank kui kesk- ja emissioonipank ei ole ilmselt veel lõpuni tajunud oma rolli, kes peab kontrollima ja juhtima raharinglust Eestis ja pidama ka kommertspankadel silma peal. Eesti Pank ei pea ega saagi olla mingisugune hea onu, kes ütleb, et võib-olla üks või teine kommertspank ei tule ots otsaga kokku, aga kui Eesti Pank tahab Eesti majandust oma kontrolli all hoida, siis ta laseb need kommertspankad rahulikult pankrotti minna. See on meie ühiskonnas hädavajalik konkureerimise element. Las ühed, kes oma ülesannetega toime ei ole tulnud, lähevad pankrotti, et saaksid tekkida uued, tugevamad ja elujõulisemad pangad. Meil on tarvis see periood üle elada. Üks asi, mis ka on ettevõtja tegevust Eesti Vabariigis pidurdanud, on see, et me ei ole saanud piisavalt välispankade filiaale Eestisse või õigemini ei ole saanud neid konkureerima meie oma rahasüsteemi. Võib-olla see on teatud mõttes õige, võib-olla on õige ajada meie majanduses mõnda aega protektsionismi – kuid mulle siiski tundub, et oma raha baasil me ei suuda uusi töökohti luua, et me seda tööstust sellisel kujul säilitada ei saa, ei jaks, et me ei saa ka uut tehnoloogiat võtta kasutusele ilma väliskapitali vahetu osaluseta. See on hea, et eksport on suurenenud, see on kahtlemata hädavajalik ja selles suunas tuleb tegutseda, kuid ma arvan, et samas peame hoidma silma peal, et meile ei tuleks siia liiga palju importkaupu, me ei pruugi teha oma turgu nii vabaks. Selles on ka Eesti Pangal oma roll mängida, et välismaine tootja ei tuleks siia mitte ainult oma kaupa müüma, vaid peame ajama niisugust majanduspoliitikat, mis sunniks neid välismaiseid ettevõtteid avama siin oma tüdarettevõtteid, oma filiaale, et neid kaupu toota siin ja siis müüa neid kaupu mujal maailmas, et anda meie inimestele tööd. Seetõttu on ilmselt juba järgmisel valitsusel tarvis hakata tasapisi kaaluma mõningaid protektsionismipoliitika elemente. Kuid ma tahan veel kord öelda, et ma ei usu nendesse mõtetesse, mis tiirlevad krooni konverteeritavuse ümber. Krooni konverteeritavuseni on veel pikk tee, aga tunnustust tuleb jagada rahareformi komiteele selle eest, et nad panid krooni Saksa marga baasile, sest praegune dollarikursi langus on meile selles mõttes kasulik, et me oleme ennast sidunud just nimelt Saksa margaga, aga loodame, et see kasulikkus jääb ka pärast Ameerika Ühendriikide presidendivalimisi, kui dollarikurss hakkab tõusma.

Üldiselt, kallid kolleegid, pilt on muidugi karm ja ega ta niipea paremaks ei lähe, olenemata sellest, missugune valitsus seal Toompeal saab olema, kuid Eesti Pangale tahaks soovida küll, et ta hakkaks käituma nagu keskemissioonipank, hea onu ei pruugi enam olla, ja võidelge ennast ometi ükskord Eesti Vabariigi praegusest, eelmisest ja tulevases valitsusest vabaks. Ma loodan, et Riigikogu aitab teid selles. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kokkulepitud vaheajani on paar minutit. Küll on teada, et meil on veel üks sõnavõtja, või soovib ta kõnet pidada? Veel on sõnavõtjaid? Siis teeme pärast lõunat, sest kui sa, Ain Tähiste, tahad tulla kõnetooli, siis sul on õigus pidada kõnet 7 minutit, aga niikuinii Tõnis Mets ei jõua. Vaheaeg, töö jätkub kell 14.

V a h e a e g

Kvoorumi puudumise tõttu jätkub töö protokollivälise diskussioonina.